Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1134
ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 15 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1887 (Ն. Տ.) 27 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1887
9 ՍԷՖԷՐ 1305

20 ՓԱՐԱ (ԾՆՈՐ ՏՆՕՐԻՆՈՒԹԻՒՆ)

ՆԱՄԱԿ ԿԱՄ ՈՐ ԵՒ ԻՑԷ ԳՐՈՒԹԻՒՆ ՊԷՏՔ Է ՂՐԿԵԼ
ԱՌ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
[illegible] ՕՐԱԳՐԻ
Ղալաթիա, Նորատունկեան-խան

در عليه ده غلطه ده نورادونكيان خانده ارهولك
غزته‌سى اداره‌سنه

Direction du journal AREVELK
Noradounghian Han, Galata
CONSTANTINOPLE

ԱՐԵՒԵԼՔ

ՕՐԱԳԻՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱԶԳԱՅԻՆ

20 ՓԱՐԱ (ԾՆՈՐ ՏՆՕՐԻՆՈՒԹԻՒՆ)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Կ. Պոլսոյ համար Տարեկան դահեկան արծաթ	160
» » Վեցամսեայ » »	80
» » Եռամսեայ » »	40
Գաւառաց » եւ տեղական Թղթատարով տարեկան »	240
Գաւառաց համար եւ տեղական Թղթատարով վեցամսեայ » »	120
Օտար երկիրներ, տարեկան ֆրանք	56
» » վեցամսեայ »	28

Դուրս ղրկուած լրագրաց ճամբու ծախքը Տնօրէնութեան վրայ է. Խմբագրութեանս ղրկուած նամակ կամ գրութիւն ետ չտրուիր։

Les annonces sont reçues à l'Eastern Agency place Karakeuy Deïrmen Han Constantinople

Կ. ՊՈԼԻՍ, 15 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ, 1887

ԱԶԳԱՅԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԵԼԵՒՄՈՒՏՔ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻ

Նախորդ Քաղաքական Ժողովոյ Համարատուութեան ուշագրաւ հատուածներէն մին է Պատրիարքարանի ելմտական երկամեայ մատակարարութեան վերաբերեալ մասն։ Ամէնքս ալ կրնանք յիշել թէ ժամանակ մը Ազգ. Վարչութեան ո՛րչափ մեծ հոգ կը պատճառէին Ազգային Պարտքերը։ Մեր կեդրոնական հաստատութիւնք, մանաւանդ Պատրիարքարանն և Հիւանդանոցը պարտուց անսպառ աղբիւր մ՚էին։ Ամեն խնդիր մոռացութեան կը տրուէր կամ երկրորդական կարեւորութիւն մը միայն կ՚ունենար՝ Ազգային Պարտուց ճարը նայելու ստիպողութեան առջեւ։ Ո՛րչափ ցաւալի տեսարաններ, ո՛րչափ գայթակղելի դէպքեր այս Ազգային Պարտուց երեսէն, որ Ազգին պատուոյն արատ կը բերէր թէ՛ առաջի ազգայնոց և թէ մանաւանդ առաջի օտար ազգաց։ Այսօր բարեբախտ ենք որ պարտք ըսելով Երուսաղեմի պարտքը միայն կ՚իմանանք, և թէպէտ մեր կեդրոնական հաստատութիւնք տակաւին հեռի են փափաքուած կատարելութենէ, բայց գէթ սա աղէկութիւնն ունին որ պարտք չունին, և պարտք չեն թողուր։ Ամենէն առաջ կարգի մտան Հիւանդանոցի ելեւմուտք, որոց անկարգութիւնն երբեմն հարիւրաւոր խղճալեաց ամենօրեայ տառապանք պատճառելէն և Ազգին մարդասիրութեան ոգւոյն դէմ ծանր նախատինք մը լինելէն զատ, Պատրիարքարանի ելեւմտից ևս անկանոնութիւն կը պատճառէին։ Այսօր ո՛չ ևս Հիւանդանոցի հացագործներն իրենց աղմուկով կը լնուն Պատրիարքարանի սրահներն, և Քաղաքական Ժողովոյ երկամեայ շրջան մը կը բոլորէ, առանց օր մը պէտք ունենալու Հիւանդանոցի ելեւմտից վրայ խորհելու, մինչ շատեր կրնան յիշել թէ երբեմն Ազգ. Վարչութիւնք Հիւանդանոցէ զատ ուրիշ բանի վրայ չէին կրնար մտածել։ Շնորհիւ Պետական բարերարութեան և ազգային մարդասիրութեան և շնորհիւ ելմտական բարւոք տնտեսութեան, այսօր Հիւանդանոցի մատակարարութիւնը՝ թէեւ ամեն ժամանակէ աւելի բազմածախս՝ պարտք չի թողուր։ Բերայի և Ղալաթիոյ պէս Թաղային մեծամեծ հաստատութեանց պարտքերն ալ վճարուած կամ տակաւ վճարուելու ճամբու մէջ մտած են շնորհիւ բարւոք մատակարարութեան։ Ամենէն ետքը բարւոքուած բայց վերջապէս բարւոքուած է նաեւ Պատրիարքարանի մատակարարութիւնն, որուն դեռ քիչ ժամանակ առաջ ամսական մը վճարելու համար փոխառութեանց դիմելու հարկին մէջ գտնուիլը ցաւ ի սիրտ և ամօթով կը կարդացուէր ազգային լրագրաց մէջ։ Այսօր, բարեբախտաբար, Պատրիարքարանի Կեդրոնական Սնտուկն ևս բաց չունի, երկու ծայրերը մէկ բերելու միջոցը գտնուած է վերջապէս, և այս՝ ո՛չ թէ Ազգին կողմէ բացառիկ զոհողութիւն մը լինելով, այլ պարզապէս շնորհիւ ձեռնհաս և հոգածու մատակարարութեան մը։ Այս ամեն իրողութիւնք գոհացուցիչ են այնու մանաւանդ զի այս ամեն կեդրոնական հաստատութիւնք ծանր պարտուց ներքեւ կը հեծէին երբ երկրին նիւթական պայմանք շատ աւելի նպաստաւոր էին, երբ վաճառականութիւնն աւելի բանուկ էր, երբ պետական ամսականք կանոնաւորապէս կը վճարուէին, երբ Եւրոպա փոխառութիւններ չէր զլանար Թուրքիոյ, երբ Քոնսոլիտէններուն տոկոսները կը վճարուէին, երբ, վերջապէս, պարզ խօսելով, ազգայնոց գրպանին մէջ աւելի դրամ կար քան այսօր, ի Կ. Պոլիս լինի թէ ի գաւառս. իսկ այժմ, երբ այս նպաստաւոր պայմանք, ընդհանուր անտնօրինելի պատճառներով, փոխուած են բոլորովին, երբ ամեն ոք կը խոստովանի թէ երկրին այս աւուր նիւթական վիճակը շատ կը տարբերի 15-20 տարի առաջուան վիճակէն, այս կարի աննպաստ պարագայից մէջ իսկ նշանակելի բարւոքում մը տեսնելով մեր ազգային հաստատութեանց ելմտական վիճակին մէջ՝ ի հարկէ աւելի մեծ պիտի լինի մեր ամենուս զգացած գոհունակութիւնը։

Նախորդ Քաղաքական Ժողովոյ Համարատուութեան կցուած են Կեդրոնական Սնտուկին 1885—1886 տարւոյ և 1886—1887 տարւոյ երկու շրջաններուն հաշուեկշիռները։

1885 ապրիլ 30ին Կեդրոնական Սնտուկին վիճակը սա էր.

ԳՈՅՔ. Հին տարիներէ պահանջ զանազան պարտականներէ 378,158 ղրուշ, Հին տարիներէ պահանջ Մուգաթայէ, այսինքն՝ գաւառական տուրքէ, 331,554. և Քանչերէ, այսինքն՝ Թաղային տուրքէ, 39,420. Պատրիարքարանի շէնքը 127,400. Պատրիարքարանի կարասիքն, 7,170. Աւանդից սնտուկին մէջ Երկաթուղւոյ Թուղթ ու Թղթադրամ 1,969. Նշանտուքի համար խաչ և տուփ 377. Կասկածելի պահանջներ 245,887, և պատրաստ դրամ 2,671 ղրուշ. —Գումար 1,334,608 ղրշ։

ՊԱՐՏՔ. Հին տարիներէ մնացորդ պարտքեր, 331,355 ղրուշ. Զանազան փոխառութիւնք 18,193. Աւանդք 2,181։ Վար երթալով կասկածելի պահանջները, 245,884 ղրուշ, այս վիճակ կը ցուցնէր գոյից աւելորդութիւն կամ յաւելեալ հաշն 736,987 ղրուշ։

Երկու տարի ետքն, 1887 ապրիլ 30ին, սա է Կեդր. Սնտուկին վիճակը.

ԳՈՅՔ. Հին տարիներէ մնացորդ պահանջ, 627,478. Մուգաթայներէն պահանջ 607,519. Քանչէրներէն պահանջ 27,600. Աւանդք 1,969, Նշանտուքի խաչ, ևլն. 581. Պատրիարքարանի շէնքն 127,400, Պատրիարքարանի կարասիքը 11,109. պատրաստ դրամ 830։ Գումար 1,404,507։

ՊԱՐՏՔ. Մնացորդ պարտք հին տարիներէ 158,348. պաշտօնէից պահանջքն հին տարիներէ, 15,847. Հիւանդանոցի Հոգաբարձութեան պահանջքն հին տարիներէն, 16,369. Զանազան փոխառութիւնք 36,772. Զանազան աւանդներու 36,957. Մնացորդ պարտք ընթացիկ հաշուէ 11,363։ Գոյից առաւելութիւնը կամ յաւելեալ հաշն է ուրեմն 1,128,178 ղրուշ։

1885-86 տարւոյն Մուտքն էր 553,318 ղրուշ, և Ելքն էր 519,753 ղրուշ, որով այդ տարւոյ հասոյթք թողած են զուտ շահ մը 33,565 ղրուշի։

Իսկ 1886-87 տարւոյ Մուտքն եղած է 592,983 ղրուշ, և Ելքն՝ 529,884 ղրուշ. որով Պատրիարքարանի ելմտական վերջին տարւոյն մէջ հասոյթք զուտ առաւելութիւն մը ցուցած են 63,100 ղրուշի։

Ինչպէս կը տեսնուի, նոյն իսկ ընթացիկ հասոյթք ընթացիկ ծախքերը գոցելու լիովին բաւելէն զատ, 1885 ապրիլ 30ի և 1887 ապրիլ 30ի վիճակներուն բաղդատութիւնն ևս կը ցուցնէ թէ Կեդր. Սնտուկի գոյից առաւելութիւնն երկու տարւոյ մէջ 736,987 ղրուշէն բարձրացած է 1,128,178 ղրշի, ո՛չ միայն չգանձուած պահանջից յաւելմամբ, այլ և հին պարտուց կիսովին նուազմամբ։

Պատրիարքարանի Մտից և Ելից վրայ գաղափար մը տալու համար, ահա կը դնենք 1886—87 տարւոյ ծախուց և հասութից ցուցակը։

ՀԱՍՈՅԹՔ

Մուգաթայ	108,480	
Քանչէր	27,700	
Կալուածագիր	166	50
Ազգային տուրք	160,000	
Առուծախի իլմուխապէր	95,960	
Ճանապարհորդաց անցագիր	71,232	
Նշանտուութեան հասոյթ	67,472	50
Հրամաններ »	19,240	50
Դիւանական »	12,379	
Դատական »	200	
Ծանուցագրի »	2,125	
Զանազան »	14,264	
Պաշտօնաթուղթի »	1,150	
Կոնդակագրի »	3,016	
Վաքֆի »	1,618	
Հիւանդանոցի »	6,000	
Ջնտանի սնակ	2,280	
Գումար	592,983	50

ԾԱԽՔ

Հեռագիր և Թղթատար	7,213	
Նշանի ծախք	4,636	50
Լրագրաց բաժանորդագին	3,053	
Ազգային Ժողով	20,936	50
Յարաբերութեան ծախք	10,233	50
Նպաստ կարօտելոց	6,821	
Նորոգութիւն	3,165	50
Հանգերձագին	9,528	
Փայտ եւ ածուխ	4,512	75
Զանազան ծախք	5,058	25
Տասանորդ Ազգ. տրոց եւ հաւաքչաց ամսականք	8,688	50
Պաշտօնական ծախք	15,682	
Կրթական ծախք	11,442	50
Դրամական վնաս	202	75
Փրկան պիտոյք	7,287	50
Տոկոսիք	1,042	75
Պաշտօնէից ամսաթոշակք	228,981	50
Նպաստի եւ Հանգստեան Թոշակ	5,100	
Ջնտանի բանտարկեալք	2,280	
Հովուական ծախք	5,275	
Տպագրութիւն	2,690	
Ազգային հիւանդանոց	106,052	75
Ս. Պատրիարքի ամսաթոշակ	60,000	
Գումար	529,884	25
ԳՈՅՔ.—86-87 տարւոյ հասութից առաւելութիւն	63,099	25
Գումար	592,983	50

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

Տնտեսական Խորհրդոյ երկամեայ համարատուութիւնը կը յիշէ այն ընդհանրական խնդիրներ որովք այս Խորհուրդ զբաղած է 1885 սեպտ. 5էն մինչեւ ցմիջ 1887 յունիսի։ Այս խնդիրներ են.

1. Ապահովութիւն ազգային սեփականութեանց.
2. Ազգահամարի արձանագրութիւնք.
3. Ազգային Ընկերութեանց ելմտական մատակարարութիւն.
4. Աւանդից արկղ.
5. Ազգային կտակներ.
6. Հաշիւք ազգային հաստատութեանց.

Ազգային սեփականութեանց կարեւոր խնդրոյն վրայ Խորհուրդը կը տեղեկագրէ սապէս.

«Ի վաղուց հետէ խնդիր է թէ, ազգային սեպհականութիւնք զուրկ են ապահովութենէ և արժան է հիմնապէս ապահովել զանոնք, և շատ անգամներ խորհրդածութեանց առարկայ եղած և միջոցներ մտածուած կամ ձեռք առնուած են թէեւ, սակայն դժուարութեանց առջեւ արդիւնք մ՚ունեցած չեն։

Ա. Անհրաժեշտ է ազգային կալուածներն՝ որ մասամբ մամուլօրաց և մասամբ Ս. Եկեղեցեաց անուան Ֆէրաղ եղած են և մինչ ի վտանգի կան, ապահովել երկրին օրինաց առջեւ։

Բ. Թէ՛ ի մայրաքաղաքս և թէ ի գաւառս գտնուած բոլոր ազգային սեպհականութիւնք անհրաժեշտ է կանոնաւոր արձանագրութեան մը ներքեւ առնուլ։ Այս խնդրոյն կարեւորութիւն տրուելով թէեւ որոշում առած և արձանագրութեան ձեռնարկուած է, սակայն ընդհատ եղանակաւ շարունակուած լինելով՝ արժան է ամբողջացնել զայն, և Խորհուրդս կ՚առաջարկէ ի ձեռն Տնտեսական Խորհրդոյ ամփոփել Մայրաքաղաքիս Թաղերու ազգային կալուածոց ցուցակն, իսկ ի մասին գաւառաց՝ յատուկ այցելու պաշտօնեայ մը յանձնել, որով եւեթ յուսալի է ունենալ գաւառական ազգային կալուածոց ցուցակն և կարեւոր եղած տեղեկութիւններն. այս եղանակաւ նաեւ կարելի կրնայ լինել վանական և Գաւառական ազգային հաստատութեանց հաշիւներն ստանալ ճշգրտէն, ինչպէս նաեւ հնութեանց՝ գոյից և անօթոց մասին տեղեկութիւններ և կարեւոր ծանօթութիւններ։ Թէպէտեւ սոյն այցելու պաշտօնէութիւնն իւր կարեւորութեան հետ կրնայ ունենալ իւր ծախքերն, սակայն Տնտեսական Խորհուրդս իմանալով որ Միացեալ Ընկերութիւնն գաւառական վարժարանաց Ա. և Բ. Տեսուչներու ընտրութեամբը կ՚զբաղի, կը կարծէ որ այդ եթէ Տեսուչներու ընտրութիւնն Կեդր. Վարչութեան միջամտութեամբ կատարուի և անոնց յանձնուի նաեւ յիշեալ պաշտօնը՝ այնքան ծախուց տեղի չի մնար։

Գ. Ազգային կալուածները մեծ մասամբ հրդեհի ենթակայ են իրենց դիրքերովն ու տեղովը, և մանաւանդ վերջին ժամանակաց մէջ պատահած հրդեհներու զոհ գացին բաւական թուով ազգային կալուածներ։ Թէպէտեւ մէկ կողմէ նախորդ Քաղաքական Ժողովոյ որոշմամբ ազդուապէս յանձնարարուած է Մայրաքաղաքիս Թաղ. Խորհրդոց որպէս զի ապահովագրեն ազգային կալուածներն և միւս կողմէ Պատուական Ժողովդ Տնտեսական Խորհրդոյ մէկ յայտագրին վրայ Մասնախումբ մը կազմած և պաշտօն տուած է ապահովագրական արկղի մը հաստատութեան խնդիրն իւր ամեն պարագաներով և զանազան կէտերովն ուսումնասիրելու համար, սակայն անոր աշխատութեան արդեանց տեղեկագիրը դեռ Խորհրդոյս հաղորդուած չըլլալով, կ՚առաջարկէ շնոր տնօրինութիւն հարկադրել Մայրաքաղաքիս Թաղական Խորհուրդներն որ անմիջապէս ապահովագրեն իրենց տրամադրութեանը տակ եղող ազգային կալուածները»։

Ազգ. Ընկերութեանց վրայ Պատրիարքարանի կողմէ ուշադիր և մանաւոր հսկողութեան մը հարկն ևս քան զևս զգալի եղած էր ո՛չ միայն քաղաքական պարագայից բերմամբ, այլ և թոյլ չտալու համար որ հասարակութեան վստահութիւնը չարաչար գործածէին ոմանք անխիղճ գործիչք որք սպրդած կրնան լինել այս Ընկերութեանց ելմտական մատակարարութեան մէջ, Խիզանի Ընկերութեան ողբալի և գայթակղելի վիճակն ամենուս աչքին առջեւ է, իբրեւ վճռական ապացոյց մը թէ ո՛րչափ անհրաժեշտ է Կեդր. Վարչութեան կողմէ խիստ հսկողութիւն Ընկերութեանց հաշուական գործերուն վրայ։ Այս կարեւոր խնդրոյ վրայ Նախորդ Քաղաքական Ժողովոյ Համարատուութիւնն ևս հետեւեալ հատուածը կը պարունակէր.

«Յայտնի է որ Ազգային Իշխանութեանց պաշտօնն էական առողջ կեն է, կրօնական, Բարեգործական և Կրթական հաստատութեանց մատակարարութեան վրայ, հսկելով՝ հոգ տանիլ Եկեղեցեաց պայծառութեան, ազգային մանկտւոյն կրթութեան և աղքատաց խնամածութեան՝ աջակցութեամբ Տեսուչ Խորհրդոց և Հոգաբարձութեանց, և կրթական ճիւղին մէջ ի մասնաւորի իրենց օժանդակ ունենալով Ընկերութիւններ որ Սահմանադրութեամբ նուիրագործեալ Ազգային արտօնութեանց սահմանին մէջ առանալով իրենց գոյութիւնը՝ կը կոչուին արտաքուստ բերելու իրենց օժանդակութիւնն Ազգային Վարչութեանց։

Այս սկզբամբ Ազգային Վարչութիւնը պարտաւորութիւն համարելով իրեն խրախոյս տալ և ձեռնտու լինել Ազգային Ընկերութեանց, սակայն ոչ նուազ կարեւոր դատելով նաեւ որոշակի գծել և սահմանել այն էական սկզբունքներն, որոց համաձայն կրնան այդ Ընկերութիւնները կազմակերպուիլ, և իրենց Կանոնագրերն անցընել Ազգային Իշխանութեան ճիւղերուն վաւերացման բովէն, Խառն Ժողովն այս նկատողութիւններէ առաջնորդեալ՝ Մասնախումբ մը կազմեց և պաշտօն յանձնեց անոր սոյն խնդրոյն նկատմամբ յառաջագոյն պատրաստուած ծրագիրն, և կրթական եւ այլ բարենպատակ գործոց համար հաստատեալ Ընկերութեանց կանոնագրերն ուսումնասիրել, անոնց կազմակերպութեան ձեւին և գործառնութեանց եղանակին վրայ որոշ գաղափար մը կազմել և սահմանել այն պայմաններն, որոց համաձայն նոյն Ընկերութիւնք գոյութիւն առնլով կարենան միալ միշտ հաւատարիմ իրենց կոչմանն, որ է օժանդակել Ազգային Վարչութեանց, որոց կը պարտին իրենց գոյութիւնն և որոց առջեւ կը մնան միշտ հաշուատու։

Այս սկզբանց համաձայն Մասնախմբին մատուցած ծրագրին վրայ՝ Խառն Ժողովն սահմանեց Ազգային Ընկերութեանց հասարակաց կազմական կանոնագիր մը, և գործադրութեան ձեռնարկելով՝ պէտք եղած հրահանգները տուաւ Մայրաքաղաքիս Թաղ. Խորհրդոց, Գաւառական Վարչութեանց և Ուսումնական ու Տնտեսական Խորհրդոց, հրաւիրելով Ազգային Ընկերութիւններն իրենց հիմնագրերն և կանոնագրերը ներկայացնել Ազգային Վարչութեան, որպէս զի կազմական կանոնագրին հիմանց և տրամադրութեանց համաձայն բարեփոխուին և վաւերացին։

Սոյն կանոնագիրը կցեալ է տեղեկագրոյս։»

Տնտեսական Խորհուրդը կը յայտարարէ թէ այս կանոնագիրն իրեն ուղեցոյց ունենալով ըստ այնմ պիտի վարուի «Ընկերութիւն անուամբ գոյութիւն ունեցող մարմնոց հետ»։

Ազգային կտակաց խնդրոյն վրայ Խորհուրդը սապէս կը տեղեկագրէ.

«Խորհուրդս մէկ կողմէ իրեն ներկայացեալ կտակներն ու պայմանագրերը նկատողութեան առնելով եւ օրինաց ներածշամ վաւերացնելով, միւս կողմէ՝ մտածումներ ունեցած է ընդհանուր կերպով կարգադրութիւն մ՚ընելով ապահովել կտակաց գործադրութիւնն ամեն տեսակէտով։

Կարեւոր է յայտնել Պատ. Ժողովդ թէ, մինչեւ 1880 թուական ընդհատ կերպիւ արձանագրուած են կտակներն եւ 1880 թուականէն ի վեր կը շարունակուի կանոնաւորապէս։ Խորհուրդս կրցաւ 1870 թուականէն սկսեալ վաւերացեալ բոլոր կտակներն ամփոփել կարգաւ մը եւ Ելեւմտից Պատասխանատու Տեսչութիւնն յանձն առաւ յատուկ տոմարի մը մէջ արձանագրել տալ եւ բնագրերն ի պահ դնել։ Պատկառելի Ժողովդ ալ բարեհաճեցաւ կտակաց պատրաստութեան և կանոնաւորութեան մասին հարկ եղած հրահանգներն հաղորդել Մայրաքաղաքիս Թաղական Խորհրդոց։

Միայն թէ՝ երբեմն կը պատահին այնպիսի կալուածներ որ ազգային Վաքֆէ լինելով՝ կտակաւ կամ պայմանագրով ուրիշ հաստատութեան մը անուան կը փոխանցուին և Վաքֆին տիրոջ կողմէ իրաւանց խնդիրներ կը յարուցուին։ Խորհուրդս ինչպէս ուրոյն յայտագրով մը, նոյնպէս իւր համարատուութեան առթիւ վերստին կը խնդրէ Պատկառելի Ժողովէդ որ բարեհաճի որոշել թէ, ազգային Վաքֆէ եղող կալուածներն մինչեւ ո՞ր աստիճան ներելի է կտակաւ աւանդել այլ հաստատութեան. զի մէկ կողմէ Վաքֆի տէրերն որչափ խնդիր յարուցանելու իրաւունք ունենան նոյնքան եւ աւելի իսկ կալուածատէր կտակողք իրաւունք կը վայելեն իւրեանց կամաց ծառայեցնելու իրենց կալուածն, իբրեւ բացարձակ սեպհականատէր։»

Ազգային հաստատութեանց հաշիւներու մասին, Տնտեսական Խորհուրդը կ՚ըսէ թէ գաւառական հաստատութեանց մասին հաշիւ և տեղեկութիւն չունի հաղորդելու. Գաւառային վարչութիւնք իրենց հաշիւները կը մատուցանեն գաւառային Երեսփոխանական Ժողովներուն. Բայց մեք համոզուած ենք թէ գաւառներն իսկ կ՚օգտին եթէ տեղեկութեան համար այդ հաշիւք հաղորդուին Կեդրոնական Տնտեսական Խորհրդոյն, և եթէ այս Խորհուրդ կարենայ հաշուական կանոնաւոր ուղղութիւն մը տալ անոնց։

Այս գիտողութիւն մանաւոր կա-

—)(78)(—

ԹԵՐԹՕՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ

ԺԻՒԼ ՄԱՌԻ

ԹԷՌԷԶ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ՔԻՆԱԽՆԴԻՐ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

—Ցէ՛ յէ՛, արդեօք կոմսն ի՞նչ կ՚ուզէ գտնել որ չունին այսպէս կը դրդռէ... Արդեօք պարզապէս կը կրթէ՞ զայն թէ իրօք բան մը գտնել կ՚ուզէ...

Տակաւ առ տակաւ կը մօտենային այն տեղւոյն ուր Նադիվէլ գտնուած էր արիւնաշաղախ, —մերձ այն տեղւոյն ուր կը բուսնէին բարձրագլխակ պտերները, —նոյնպէս մերձ այն տեղւոյն ուր Սամսոն գտած էր Ժան-Մառգ ստորագրեալ տարօրինակ նամակին կտորները, —վերջապէս մերձ այն տեղւոյն ուր Սամսոն տեսած էր ազնուականի նուրբ կօշիկի մը հետքը՝ ճագարաց որջին աւազուտ հողին վրայ...

Ցորչափ հայրն եւ որդին կը մօտենային այդ տեղւոյն, Գլէման, —զարմանալի՛ բան, —հետզհետէ կը դժգունէր։

Իւր հօր ետեւը մնացած էր, եւ մեքենաբար թոյլ կուտար որ յառաջանայ նա։

Կոմսն երկիցս հարկադրուեցաւ ըսել.

—Է՛յ, Գլէմա՛ն, ի՞նչ կը խորհիս։

Ու երիտասարդն, իբր թէ իրօք երազէ մը ելնէր, յանկարծ փութով կը յառաջանար, կոմսին քովէն կը քալէր, սակայն ընդհուպ ետ կը մնար։

Ինչո՞ւ համար ետ կը մնար, քանի որ ազատ էր ելնել երթալու։

Ի՞նչ խորհրդաւոր զօրութիւն կոմսին քով կը կեցնէր զնա։

Տաշ փշալից մացառի մը մէջ մտած էր՝ մեծ դժուարութեամբ սողոսկելով. յանկարծ դուրս ելաւ ոստոստելով, եւ ուրախ զուարթ ցատքելով կարճաքերծ մացառներուն վրայէն, իւր տէրանց քով վազեց։

—Օ՛հ, ըսաւ Դուէգուա, ի՞նչ է գտեր։

Շունը նստած էր Գլէմանի առջեւ եւ բերանը բանած էր բան մը զոր կոմսն առաւ, որովհետեւ Գլէման փոյթ չէր ըներ անասունէն առնելու իւր բեռէն։

Այդ առարկայն պարզապէս մորթակ մ՚էր։

Մետաքսեայ մորթակ մը։ Ու թէեւ ցեխէն աղտոտած, փուշերէն պատռտած, ցօղէն թրջած էր, դիւրին էր տեսնել թէ նոր էր—գէթ քիչ գործածուած էր—որովհետեւ եթէ արտաքին կողմն եղծուած էր, ներքնակողմն անեղծ մնացած էր։

Նոյնպէս դիւրին էր հասկնալ թէ այս մորթակ երկար ատենէ ի վեր չէ՛ր թողուած անդ։

Դուէգուա առաւ զայն եւ քննեց։

—Եթէ հինցած եւ մաշած ըլլար, ըսաւ, մէկզի կը նետէի... Սակայն շատ զարմանալի է որ գործաւոր մը կամ գիւղացի մը նոր մորթակ մը կորսնցուցած ըլլայ...

Եւ աչերը վեր առնլով, տեսաւ Մալատին որ, ծխելով, ձեռներն ի գրպան, հանդարտութեամբ կը դիտէր զինքը։

Գլէման ևս տեսաւ զնա։

—Ինչո՞ւ համար մեզ կը հետեւիս, ըսաւ խստութեամբ։

—Ձեզ վնաս մը կը հասցնե՞մ այս կողմերը պտըտելով։ Իրաւ է որ անտառն ձերն է, սակայն ճամբաներն ալ ձերը չեն...

—Զաւակս իրաւունք ունի, ըսաւ կոմսը. մեր ետեւէն գալով, կրնաս անհանգիստ ընել զմեզ. սակայն թերեւս պատճառ մ՚ունիս մեր ետեւէն գալու։

—Թերեւս։

—Ի՞նչ պատճառ։

—Թերեւս ես ալ կը հետաքրքրիմ ձեր փնտռածին։

—Ի՞նչ կը կարծես որ կը փնտռենք։

—Ո՛հ, հասկնալը շատ դժուար չէ... Երկար բարակ մտածելու պէտք չկայ... Պ. Սամսոն ըրաւ արդէն ձեր ըրածը, սակայն առանց շահու... Ձեր հաճոյքին համար չէ որ անհանգիստ կ՚ըլլէք ձեր երէն, —դուք որ ձեր աչքին բիբին պէս կը սիրէք զայն.—ուրեմն ուրիշ բան մը կայ... ի՞նչ... է՛հ, Պ. Սամսոնի բարեկամն էք, եւ դուք ու Պ. Սամսոն Պ. Ժան-Մառգի բարեկամներն էք... Ինքնիրեն ըսէք. «Անմեղ է նա։ Պիտի ապացուցանենք զայս։» Եւ ահա ինչու համար Պալիստան կուգաք... անոր անմեղութեան փաստեր փնտռելու համար... Եւ որովհետեւ ես ալ կը սիրեմ Պ. Ժան-Մառգը, հետաքրքրութենէ շարժեալ ես ալ ձեզ կը հետեւիմ, տեսնելու թէ ի՛նչ պիտի գտնէք, թէեւ կասկած ունիմ որ բան մը չպիտի գտնէք...

Դուէգուա ցոյց տուաւ նմա մորթակն։

—Արդեօք քո՞ւկդ է այս...

Մալատի դէմքն հեգնական արտայայտութիւն մ՚առաւ։

—Օ՛հ, բոլոր գաւառին մէջ գիտեն թէ հայր Մալատի ասկից տարբեր գլխանոց չունի երբէք։

Եւ մատովը ցոյց կուտար իւր սեւ բրդեայ կարկատած գտակն, որուն մէջ գլուխն աներեւոյթ եղած էր մինչեւ ճակատը։

Ճշմարիտ էր այս։ Ոչ ոք կրնար պարծենալ թէ ուրիշ գլխանոցով տեսած է զՄալատի։ Իւր գտակին ներքեւ, իւր նիհար եւ սրածայր դէմքն աւելի փոքր կ՚երեւէր, եւ իւր թառամած ու խորշոմած աչերը կը պլպլային, կատուի աչերու պէս միշտ շարժուն։

—Արդեօք գիտե՞ս թէ որո՛ւ կը վերաբերի։ Զայս կորսնցնողն անշուշտ փնտռուած է... Եւ գտած չըլլալով, անշուշտ ըսած է քեզ, որ միշտ անտառին մէջ կը թափառիս։

—Ո՛չ, կ՚երդնում հօրս եւ մօրս հոգւոյն վրայ, երբէք ազոր խօսքն իմացած չեմ... Եւ զարմանալի է այս... որովհետեւ գեղեցիկ մորթակ մ՚է... սուղ մորթակ մը...

Եւ քննելով ու մատներուն մէջ դարձնելով զայն,

—Զայս կորսնցնողն, ըսաւ, նոր մը գնելու կարողութիւնն ունի անշուշտ, այնպէս չէ՞, պարոն Գլէման... այս տեսակ մորթակ մը երեք չորս Ֆրանքի կը ծախուի Սէն-Վիալի տօնավաճառին մէջ... շրջիկ փերեզակներն ա՛լ աւելի սուղ կը ծախեն...

Գլէման թեւն անցուցած էր եղեւնիի մը ցած ճիւղէն... կարծես թէ այդ նեցուկին պէտք ունէր՝ կանգուն մնալու համար... Իւր արիւնն համակ քաշուած էր դէմքէն, շրթունքէն՝ որոց վրայէն ի զուր կ՚անցունէր լեզուն՝ զովացնելու համար զայնս։

Գողորսորդը չտեսնել կը կեղծէր նորա վրդովումը։

Իսկ Դուէգուա ուշադրութեամբ կը քննէր այն մացառուտն ուր Տաշ գտած էր մորթակն։

Այս մացառուտը կը գտնուէր պտերներէն անդին՝ ուղիղ գծով, եւ հանդէպ այն ճամբուն ուր Նադիվէլ սպաննուած էր։

—Պարոն Սամսոն երբ աստ եկաւ, շարունակեց ծերունին, ստուգեց թէ մարդասպանը պահուըտած էր այդտեղ, մացառուտին մէջ—ուր անշուշտ մորթակը գլխէն ինկած է երբ ատրճանակը պարպելէ յետոյ կը փախչէր, —եւ պտերներէն անցած է, ինչպէս դուք ալ կրնաք տեսնել, պարոն Գլէման. Աւպոր-Վէռ գնացած է, ճագարաց մեծ որջին տեղն, ուր պարոն Սամսոն գտաւ նորա կօշիկին հետքը, եւ յետոյ... վա՛յ, ծխամորճս մարեր է...

Եւ խօսքն ընդհատելով, հրահանը զարկաւ, —Մալատի շատ քիչ անգամ լուցկի կը գործածէր...

Գլէման յառաջացած էր դէպի նա... եւ խաւոտ ձայնով մը.

—Ցետո՞յ, ըսաւ... ինչո՞ւ համար չես շարունակեր... Սամսոն ուրիշ ի՞նչ գտաւ։

Ծերունի գիւղացին առանց հապճեպի շարունակեց.

—Կ՚ըսէի թէ կօշիկի հետք մը կար... ապա հետքերը կորսուեցան, եւ ասկից զատ ուրիշ բան մը չկրցաւ գտնել։

Դուէգուա լսած չէր խօսակցութեան այս վերջին մասը. Տաշի հետ վերստին ճամբայ ելած էր, միշտ փնտռելով։

Մալատի եւ Գլէման դէմ առ դէմ մնացին։

—Կը հաճի՞ք, պարոն Դուէգուա, վայրկեան մը սիկառնիդ ինծի տալ ծխամորճս վառելու համար. կարծեմ աբեթս թրջեր է։

Ազատ համարձակ սիկառն առաւ երիտասարդին ձեռքէն, մուխի քանի մը յորձանք արձակեց, յետոյ նմա դարձուց զայն։

—Օ՛հ, ըսաւ, ծխամորճս վառեցաւ, շնորհակալեմ։

Փոխանակ սիկառն առնլու, Գլէման գետին ձգեց զայն եւ կրունկի հարուածով մը ճզմեց։

Ցետոյ յանկարծ թղթապանակն հանելով եւ հազար ֆրանքնոց պանքթտոմս մ՚առնլով, աճապարանօք սահեցուց Մալատիի ձեռքին մէջ։

—Ա՛ռ սա պանքթտոմսն, ըսաւ, եւ ելիր գնա...

Գողորսորդն առաւ տոմսը, բացաւ, հետաքրքրութեամբ քննեց, յետոյ դողդոջուն ձայնով մը որ ցոյց կուտար թէ հոգւոյն մէջ կռիւ մը տեղի կ՚ունենար ընդմէջ արծաթասիրութեան եւ խորհրդաւոր երկիւղի մը.

(Շարունակելի)

բեւորութիւն մը կը ստանայ երբ Տնտեսական Խորհուրդը կ'ըսէ թէ նոյն իսկ Մայրաքաղաքիս Թաղերէն և զանազան հաստատութիւններէն իրենն ներկայացնող հաշիւք «ամենամեծ մասամբ թերութիւններով լի էին, և անկանոն ու տարբեր տարբեր ձեւերով պատրաստուած», Արեւելքի մէջ քանի մը անգամ յուզած ենք այս խնդիր, և ինչ ինչ առաջարկութիւններ ըրած ենք. Այժմ գոհութեամբ կը տեսնենք Տնտեսական Խորհրդոյ տեղեկագրոյն մէջ թէ «Բոլոր ազգային հաշիւները կանոնաւորապէս միօրինակ դրութեան վերածելու, տումարական կոկութիւնն ու կանոնաւորութիւնը պահպանելու և հաշուակալութիւնն առ հասարակ Թաղական Խորհրդոց դիւրամատչելի ընելու, և ընդ սոցին փոխառութիւնք, շինութիւնք, նորոգութիւնք օրինաց սահմանին մէջ մտցնելու և անտեղի վճարմանց առաջքն առնլու համար,» Խորհուրդը պատրաստած է «Տիպար Հաշուեմատեան մը», և ծրագրած է հրահանգ մը, զոր ի մօտոյ պիտի մատուցանէ Պատկառելի Վարչութեան վաւերացման։

Տնտեսական Խորհուրդն հրատարակած է թէ ո՛ր Թաղերէ և ո՛ր հաստատութիւններէ հաշիւ ստացած է և ինչ վիճակի մէջ, և իւր տեղեկագրոյն կցած է իւր վաւերացուցած քսան երկու կտակներուն և իւր գիտութեամբ ջնջուած վեց կտակներուն ցուցակը։

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Եգիպտոսի առաջնորդ Գեր. Մատթէոս եպիսկոպոս Իզմիրլեան երէկ Իբրահիմիէի շոգենաւով մեկնեցաւ մայրաքաղաքէս իւր վիճակը վերադառնալու համար, ուսկից հեռացած էր քանի մ'ամսէ ի վեր, անձնական տկարութիւնը դարմանելու համար ի Կ. Պոլիս։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՊԱՇՏՕՆԱՆՇԱՆՔ, ԱՍՏԻՃԱՆՔ ԵՒ ՊԱՇՏՕՆԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆՔ

Սանիյէի երկրորդ աստիճան տրուեցաւ Տիգրանակերտի երեւելիներէն Սիւլէյման էֆէնտիի։

Սալիսէի աստիճան՝ Ներքին գործոց Նախարարութեան Թղթակցութեանց դիւանի քարտուղարներէն Մուսթաֆա Ֆաղըլ էֆէնտիի և Եօզղատի վաճառականներէն Փափազեան Համբարձում էֆէնտիի։

— —

Սկիւտարի նախնական դատարանին ընդհանուր դատախազի օգնական անուանեցաւ տեղւոյն ընդհանուր դատախազութեան դիւանի առաջին քարտուղար Ջէքի պէյ։

— —

Երկրորդ կարգի Մէճիտիյէ պատուանշան տրուեցաւ Թէքիրտաղի Շէրիյէ ժողովոյ անդամ Մէհմէտ Քեամիլ էֆէնտիի։

Երրորդ կարգի Մէճիտիյէ՝ Իւլէմա Մեհմէտ Սալիմ էֆէնտիի և Էվգաֆի Նախարարութեան Պէյթ-Իւլ-Մալի Գասսամ Ահմէտ Պէհճէտ էֆէնտիի։

Չորրորդ կարգի Մէճիտիյէ՝ հաշուակալութեանց դիւանի առաջին քարտուղար Սալիմ պէյի։

Երկրորդ կարգի Օսմանիյէ՝ Օսմանեան փարոսներու տնօրէն Պ. Գամիլ Գօլասի։

Երրորդ կարգի Օսմանիյէ՝ Ներքին գործոց Նախարարութեան Թղթակցութեանց դիւանի քարտուղարներէն Րէֆիք պէյի։

Չորրորդ կարգի Մէճիտիյէ՝ Հռոմի օսմ. փոխ-հիւպատոս Անճէլօ էֆէնտիի ու քանչլէր Մասիմօ էֆէնտիի և Պոլսոյ ոստիկանաց ժողովին նախագահ առաջին կարգի ոստիկան Հիւսնի էֆէնտիի։

— —

Վեհ Սուլթանն Իզմիրի պատուանշանի արծաթ չքադրամը նուիրեց մաքսատան պաշտօնեաներէն Շաքիր պէյի։

Ն. Վեհափառութիւն նոյնպէս արծաթեայ չքադրամը նուիրեց կայս. պալատան ճարտարապետներէն Ծիւպէրեան Տիգրան էֆէնտիի, որդի հանգուցեալ Ներսէս Գալֆայի։

— —

Բ. ԴՈՒՌՆ ԵՒ ՊԱՌՈՆ ՀԻՐՇ

Կայս. կառավարութեան և Պառոն Հիրշի միջեւ կնքուած հաշուական խնդրոյն քննութեան համար կարգեալ Յանձնաժողովն շաբթուս մէջ իւր աշխատութիւնները պիտի աւարտէ և պաշտօնագիրը պիտի յանձնէ կայս. կառավարութեան կողմէ կարգեալ իրաւարարաց։

Սաատէթ կ'իմանայ թէ Վսեմ. Գաբրիէլ էֆէնտիի նախագահութեամբ կազմեալ յանձնաժողովն ամենակատարեալ տեսիլէ մը պատրաստած է որով կայս. կառավարութեան շահերը խիստ բացայայտ կերպիւ պիտի ներկայացուին իրաւարարաց ժողովին։

— —

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

(Պաշտօնական Ազդ)

Ըստ պաշտօնական վերջին տեղեկութեանց, Իտալիոյ մէջ քոլերան նուազելու վրայ լինելով, Իտալիայէն եկող շոգենաւուց համար հաստատեալ քարանթինան այսուհետեւ ի գործ պիտի դրուի Չիվիդավէքիայի և Սանդա-Մարիա տի Լէօքայի միջեւ գտնուող նաւահանգիստներէն և Սիկիլիայէն եկող նաւուց համար միայն։ Այս քարանթինան հինգ օրուան իջուցուած է այն օսմ. նաւահանգիստներուն մէջ ուր առողջապահական բժիշկ կայ և այն շոգենաւուց համար որք հոկտեմբեր 13/25 էն յետոյ մեկնած են Սանդա-Մարիա տի Լէօքայի և Անքօնէի միջեւ գտնուած ծովեզրէն (ինչպէս նաև Անքօնայէն դէպ ի աւստրիական սահմանագլուխն) ու Սարտենիայէն։

14/26 Հոկտ. 1887։

Կ. Պոլիս

— —

ԲՐՕՄԼԵՆՆԵՐՈՒ ՎԱՃԱՌՈՒՄ

Այս առուր Թուրք լրագրաց մէջ հրատարակեալ պաշտօնական ազդ մը կը ծանուցանէ թէ բրօմլեններու յատուկ օրինաց համաձայն, որ հրատարակուեցաւ 303 օգոստոս 1 ին, յետ այսորիկ ամեն անոնք որք բրօմլէն հանել եւ վաճառել կ'ուզեն, պարտին նախապէս Առեւտրական եւ Հանրօգուտ շինութեանց նախարարութեան դիմելով պաշտօնական արտօնութիւն ստանալ։

Հաքիքաթ կ'իմանայ թէ Նախարարաց Խորհուրդն իւր երէկի նստին մէջ պուլկարական խնդրով զբաղեր և այս մասին որոշում մը տուեր է։

—Վեհ. Սուլթանին հրամանաւ Սէլանիկի, Գոսովայի և շրջակայից ընդհանուր հրամանատար Միւշիր Րէճէպ փաշա գերնախագահ անուանեցաւ Սէլանիկի արքունի կայսերական յանձնաժողովոյն որոյ դեր-նախագահն է նոյնանիշն Վսեմ. կուսակալն։

—Առաջին ընդհանուր դատախազ Րիզա պէյի նախագահութեամբ կազմեալ դատական բարենորոգմանց յանձնաժողովն երէկ ի նիստ գումարեցաւ։

—Քանի մ'օր առաջ, ցամաքային երկրաչափական վարժարանի աշակերտներէն Նուրի պէյի դիակը գտնուած էր։ Բժշկական քննութեամբ հաստատուած է թէ դիակին վիզը չուան մը կապուած և կոկորդը կտրած էր։ Ոստիկանութիւնը կը շարունակէ իւր խուզարկութիւններն այս ոճրին հեղինակը գտնելու համար։

—Այս առտու Սեւ ծովէն եկող շոգենաւու մը մէջ, որ քարիւղ բեռցած էր, հրդեհ ծագեցաւ Պէյքօզի բացերն. ամեն կողմէ օգնութիւնք հասան շոգենաւը ծովեզրին մօտեցնելու համար, սակայն դեռ չիմացանք թէ կարելի եղա՞ւ հրդեհը մարել թէ ոչ շոգենաւն ամբողջովին այրեցաւ։

—Գանտիլլիի բնակիչք Բերայի լրագրաց դիմելով գանգատներ գանգատած են գիւղին շրջակայքը տիրող անապահովութենէն եւ պատմած են աւազակութեան դէպքեր որք կը պատահին այն կողմեր։ Մանրամասնութիւնք վաղը։

—Ելմտացոյցի յանձնաժողովն երէկ ի նիստ գումարեցաւ ընդ նախագահութեամբ Մահմուտ Ճէլալէտտին փաշայի եւ երկարօրէն խորհրդակցեցաւ։ Յանձնաժողովն Ելմտական պաշտօնատունէն բերուած կառավարական պաշտօնատանց եւ նահանգաց հասոյթից ու ծախուց տումարներու քննութեամբն զբաղեցաւ։

—Սուրիոյ տէֆդէրտարը նկատելով որ նահանգին իտարէի ժողովոյ նորընտիր անդամոց մէջ կան այնպիսիներ որք կառավարութեան յատուկ դրամներ իւրացուցած են, բողոքած էր այս ընտրութեան դէմ եւ ասոր վրայ նոր ընտրութեանց վաւերացումը մերժուած էր։

Արդ. ձեռնհաս իշխանութիւնը գնահատելով Սուրիոյ տէֆդէրտարին սոյն առարկը, ծանուցած է բոլոր գաւառաց որ այդ կարգի անձինք իտարէի ժողովներու անդամ չընտրուին։

ԱԶԴ. — Ազարիկ Գարաեան պատիւ ունի ծանուցանել բարեկամաց և առեւտրական անձանց թէ իւր մականունն այսուհետեւ պիտի գործածէ ՄԿՐԵԱՆ փոխանակ ԳԱՐԱԵԱՆԻ։

1239 2—3

ՀԵՌԱԳՐԱԼՈՒՐՔ

ԱԺԱՆՍ ՀԱՎԱՍ

Բարիզ, 25 հոկտեմբեր

Երեսփոխանական ժողով. Երեսփոխանաց ժողովն 155ի դէմ 372 ձայնիւ ընդունեց Պ. Գրինէօ տ'Օրնանոյի մէկ առաջարկն որ կը պահանջէր յանձնախումբ մ'անուանել՝ քննութիւն մը բանալու համար պատուանշանաց առեւտուրին վրայ։ Այս յանձնախմբին անդամները պիտի ընտրուին յառաջիկայ հինգշաբթի։

Նախարարապետ և ելեւմտից նախարար Պ. Րուվիէ ժողովոյն ներկայեց օրինական ծրագիր մը՝ 4½ % արժէթղթերը 3 %ի վերածելու համար։

Մարսիլիա, 25 հոկտեմբեր

Ֆրանսական Հիւսիսային շոգենաւն այրեցաւ Մարսիլիոյ նաւահանգստին մէջ։ Հիւսիսային կը վերադառնար Նիւ-Եորքէն։ Վնասը կը հասնի քանի մը միլիոնի։

Հռոմ, 26 հոկտ.

Նախարարապետ Պ. Գրիսփի, ի Թուրին իրեն ի պատիւ տրուած հացկերոյթի միջոցին մեծ ատենաբանութիւն մ'ըրաւ, յորում հաստատեց Իտալիոյ և երրեակ դաշնակցութեան խաղաղասէր աշխարհաքաղաքութիւնը, Պ. Գրիսփի ջերմ համակրութիւն յայտնեց Ֆրանսայի համար։

(Մասնաւոր հեռագիր Լ. Հէրալտի)

Պելկրատ, Երեքշաբթի

Միլան Թագաւորն երէկ իրիկուն մայրաքաղաքս վերադարձաւ ողջամբ։ Թագուհին և գահաժառանգ իշխանը Վիէննայէն Վենետիկի ճամբով կ'երթան ի Ֆիրենծէ, ուր պիտի անցունեն ձմեռը։

ՕՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

Պօյաճը գիւղ, 11 հոկտեմբեր

Վերադարձ. — Թատերաբեմ ու դերասանք. — Գերեզմանաց շուրջը. — Օտեան։

Ա՛լ կը փչեն պախրցի հովերն աշնային. Մնաս բարովն ըսենք զբօսանաց գերագոյնին—երկնապարգեւն ծուլութեան։ Գրիչն առնունք վերստին և գանք ողջունել Արեւելքի մեր հին բարեկամներն յորոց բաժնուած ենք տասն ամիսներէ ի վեր։

Տա՛սն ամիսներ, և սակայն ինձ այնպէս կու թուի թէ անցեալ շաբաթ գրած եմ վերջին քրոնիկս և այսօր կը շարունակեմ. Նո՛յն թատերաբեմ, նո՛յն կատակերգութիւն, նո՛յն ողբերգութիւն. ինչ որ ապացոյց է թէ՝ Հայոց համար օրուան նորոյթն հնութիւնն է։

— —

Թատերաբեմին վրայ է միշտ Մելքիսեդէկ Սրբազան որ կը շարունակէ նկատել զինքն ամենայն Հայոց կաթողիկոս,—ինչպէս Շամպօրի կոմսը կը համարէր զինքն ամենայն Ֆրանսացւոց Թագաւոր։

Եւ Մելքիսեդէկ եպիսկոպոս ինքն ա՛լ ունի իւր «Բիւզանդիոյ սպիտակներն» ինչպէս Պուրպոնեանց վերջինն «Սպանիոյ սպիտակներն»։ Միայն թէ՝ մինչ Հէնրիկոս Ե.ի աստեղաց թիւը կը նուազէր օրըստօրէ, Մելքիսեդէկ Բ.ի աշխարհական սինհոդականք յարաճուն են։ Չորս էին յուլիս 23ին, տասն էին 87 յուլիս 23ին այդ Պոլսոյ սինհոդականներն—յաւ եւս սին-օդականներն։

Բայց ո՛չ սին է, ո՛չ օդական, այլ յոյժ իրական ցաւն զոր կը վայելէ ազգն յանուն Մելքիսեդէկ եպիսկոպոսի։ Չենք գիտեր դժբաղդութեան ո՞ր ոգին հսկած է այդ եկեղեցականին խանձարուրին վրայ որով ինքն ա՛լ —երբեմն յոյսերու կեդրոն մը—միշտ դժբաղդութիւն մը կ'արտադրէ ազգին, նոյն իսկ երբ մեղաւորն ինք չէ։ Կ'ուզե՞ն Նորա ոխերիմք հարուածել զնա, կ'արիւնեն ազգին սիրտը։ Կ'ուզե՞ն Նորա բարեկամք պաշտպանել զնա, կ'արիւնեն ազգին սիրտը։

Այսօր ինքն է, իւր բարեկամներն են որք պարզած առնին կռուոյ սեւ դրօշակն, հիմա ի վեր կ'աշխատին քանդել ազգին իրաւունքներն որոնց աւանդապահն է Պատրիարքը։ Երէկ իւր ոխերիմներն էին որք յաջողեցան համոզել օտարն թէ հայ ազգն աւելի ստորին է քան ինչ որ կը կարծուի, Հայրենասիրութեան այս գերագոյն պարտականութիւնը կատարելու համար կը թռչէին Թուղթերն ու Թղթատարներն Արարատէն ու Վոսփորէն ի մայրաքաղաքն Ռուսաց։ Եւ օր մը —85 յուլիսի 18էն առաջ— բարձրագոյն պաշտօնեայ մը Ռուսիոյ Ներքին գործոց Նախարարութեան, թարգման իւր Նախարարի համոզմանց, կ'ըսէր ցասմամբ ու զզուանօք. —Է՛հ, ի՛նչ անարգ ազգ այդ հայ ազգն, իրաւամբ արժանի [illegible] կոչուելու։ Եպիսկոպոս մը իրենց եկեղեցւոյ պետ կ'ընտրեն իրենց հաճութեամբն և յետոյ կ'սկսին նորա մասին գաղտնի մատնութիւններ ընել մեզ, ամբաստանութիւններ ընել ու զմեզ ձանձրացնել, երբ թէ մենք չգիտենք մեր ընելիքը։

— —

Եւ այժմ, չարաչուք այդ Թուականէն երկու տարի վերջ, Իզմիրի Հայք կուգան պահանջել որ Թուրքիոյ Հայոց եկեղեցականութիւնն անաստուածութեան սեւ կնքովը խարանէ այն ճակատն որ կոչուեցաւ օծմամբ սրբութեան օծուելու։

Որպիսի՜ հանդիսաւոր և որպիսի տխրաշուք օր մը պիտի լինի այն օրն, երբ Մայր Եկեղեցւոյ վարագոյրներն փակեալ, մեր եպիսկոպոսունք, իրենց դողդոջուն ձեռքերն յերկինս ամբարձեալ, պիտի աղաղակեն.

«Տէ՜ր Աստուած, միշտ և յաւիտեան փառաբանեալ, միգապատ էին մեր աչքերն և չտեսանք որ քու սուրբ անուանդ հայհոյիչը սպրդած է մեր մէջ, և համարեցանք զնա, յետ Պատրիարքի, արժանաւորագոյնն յեպիսկոպոսունս Հայոց Թուրքիոյ հովուել քու հօտդ։ Այլ քան զմերն սրատես էին Ռուսաց աստուածասէր կառավարութեան աչքերն. նա տեսաւ անաստուածն և փրկեց Լուսաւորչայ եկեղեցին. Գոհանամք զքէն, Տէր, որ ծածկեցեր զայս յերիցանց, ի վարդապետաց, յեպիսկոպոսաց և յայտնեցեր Եանովսքայց, Տօնտուքօֆաց, Թօլսթոյեաց։ Փա՛ռք քեզ, Տէր, յաղագս ամենայնի փա՛ռք քեզ։»

Ու փառաբանական այդ գոհաբանութենէ վերջ եպիսկոպոսաց ժողովն պիտի վճռէ թէ՝ յետ այսորիկ յանձնենք Քրիստոսասէր և Աստուածասէր կառավարութեանն Ռուսաց ընտրութիւնն մեր վարդապետաց, մեր եպիսկոպոսաց, մեր կաթողիկոսաց. զի աւելի խնամոտ է, աւելի հոգած է նորա սիրտն Հայաստանեայց եկեղեցւոյ համար, քան բոլոր հայութեան սիրտը։

Եւ ի՞նչ կայ տարօրինակ. Ո՞չ ապաքէն ժառանգորդներն ենք նոցա որք տասն և չորս դար առաջ գնացին ի դուռն Պարսից և մեր թագն ու գաւազանը դրին օտարին ոտից ներքեւ։

— —

Արդարեւ դարերն եթէ վերիվայր յուզած են մեր ազգային կեանքն, անփոփոխ գրեթէ պահած են մեր բարքերը. մխիթարական երեւոյթ և ապացոյց թէ՝ զուտ հայկական արիւն կ'եռայ—կամ լաւ եւս կը հանգչի—մեր երակաց մէջ. մեր հարց զաւակներն ենք. ուղղակի։

Անցեալներն սա կը հարցնէին Պ. Պատկանեանի.

—Ի՞նչ տարբերութիւն Ռուսիոյ և Թուրքիոյ Հայոց միջեւ։

—Դուք լաւագոյն հայերէն կը խօսիք, կը պատասխանէր, բայց Հայերը նոյնն են ամէն տեղ։

Միթէ կարելի չէ՞ աւելցնել «և ամէն ատեն»։ Զայս կը մտածէի երբ տեսայ Արեւելքի մէջ Իզմիրի հանրագիրն ընդդէմ Մելքիսեդէկ Սրբազանի։ Իզմիրցիք մի քիչ ուշ մնացեր են—տասնամէկ տարի—անդրադառնալու թէ իրենց Առաջնորդը չարախնամ է։

Բայց եթէ ուշ կուգան բողոքել, այլ հակառակ առածին, անուշ չեն գար։ Ուստի՞ յանկարծածին այս դառնութիւնն։ Ֆրանսացւոյ մը եթէ խորհուրդ հարցնէի, գիտեք թէ պիտի պատասխանէր «փնտռէ՛ կինը»։ Բայց ակներեւ է թէ Իզմիրհուրի չէ որ իւր սիրահամբոյր շնորհովը շնորհազուրկ կ'ընծայէ Մելքիսեդէկ եպիսկոպոսն իւր ժողովրդեան, զի հանրագիրն և ոչ իսկ հարեւանցիկ ակնարկութիւն մը կը պարունակէ [illegible], Իզմիրցիներու ընտանեկան այդ սիրահարուստ խաղին։

Այլ է՞ր Ֆրանսացիք կինը կը փնտռեն յամենայնի. Վասն զի իրենց ողջոյն կեանքը կեդրոնացած է կնոջ շուրջըն։ Եւ մեր կեա՞նքն. Ո՞չ ապաքէն մեր ազգային կեանքն ալ կ'սպառի շիրմաց շուրջն հեծ գալով։ Ուրեմն կը մտածէի. Երբ հայ խնդրոյ մը մէջ կ'ուզենք խորամուխ գաղտնեաց անթափանց պարիսպ մը, չե՞նք կրնար ըսել «փնտռէ՛ մեռեալը»։ — Մեր անցեալը, ազգային դարեւոր աւանդութիւնք կը քաշկռտեն զիս իմաստասիրական այս խոհերուս մէջ։

Եւ չէի խաբուեր. Այդ միջոցին տեսայ «Արեւելեան Մամուլն» որ ցրուեց յետին վարանումներս. Մի Հաճի աղայի յուղարկաւորութեան հանդէսէն յետոյ է որ կը փարատի Իզմիրցիներու աչաց մէջ տասնամեայ մթարն և կարող կ'ըլլան անպատրուակ ակնոցներով զննել իրենց առաջնորդին մռայլ դէմքն։

Ի հարկէ «Արեւելեան Մամուլ» չէր կարող շատ ծանրանալ այս մասին, վասն զի Իզմիրցին —եւ յայսմ ո՛չ կրօնի, ո՛չ ազգութեան, և ո՛չ իսկ կուսակցութեան խնդիր կայ—ամեն Իզմիրցի երբ խօսի հարուստի մը վրայ, բնականաբար Իզմիրցի հարուստի մը վրայ, միշտ կը յիշէ թէ «սկիզբն իմաստութեան երկիւղ .... մեծատան է»։ Իզմիրցի մը մինչեւ իսկ ի Պոլիս մտերիմ բարեկամի մը մօտ երբ Իզմիրցի հարուստի մը նկատմամբ աննպաստ լեզու գործածելու տխուր հարկին մէջ գտնուի, շրթերն իրարու կը մօտեցնէ, կլորիկ, բացխփիկ բերան մը կը յօրինէ և հազիւ մանրամիշիկ մեղմ մրմունջով կը մրթմրթայ այդ անունը։

Այդ հանգուցեալը, «բարեպաշտակ» ըստ «Արեւելեան Մամլոյ», թուի թէ մի հարուստ էր, կամ հարուստի ազգական, ինչ որ յոռեգոյն է նմանօրինակ պարագայից մէջ, վասն զի հարուստներն ընդհանրապէս ազգականներու մահուամբ իրենց ունայնասիրութեան պապուքն յագեցնելու պէտքը կ'զգան. Իզմիրի Առաջնորդը, կուրութեան վայրկենի մը մէջ կը մոռնայ այս տարրական ճշմարտութիւնը. արդէն տկար, և աչառկ տենդի մը երկիւղէն, կէս ճանապարհին կը թողու յուղարկաւորները, դուցէ մտածելով իսկ թէ գէթ կաթողիկոս մը այսքան ազատութիւն վայելելու իրաւունքը կրնայ ունենալ։ Այս անօրինակ ըմբոստութեան յաջորդ օրն ի ժողով գումարուելով բոլոր թզավաճառք, Աստուածավաճառ կը հռչակեն իրենց Առաջնորդն և անյեղլի երդմամբ կ'ուխտեն նորա ոչնչացումը։

Ո՞չ ապաքէն այս դէպքը կը յիշեցնէ Ճէզայիրլի ամիրան։ Չե՞ն պատմեր թէ մեծազօր ամիրան տապալած է Մատթէոս Պատրիարքն զի ներկայ չէր գտնուած ամիրային հոգեհանգստին յուղարկաւորութեան հանդիսին։

Խելացի եկեղեցականներն անոնք են որք համոզուած են թէ մեր ազատ եկեղեցւոյ մէջ եկեղեցականն ստրուկ է. ըստ այնմ կը կարգադրեն իրենց գործերն։ Իրենց մտատիպար օրինակ մը կրնայ հանդիսանալ Անկցի այն աւագերէցն որ գիտնալով թէ Ապուչէխի մեծ ամիրայն կ'ախորժի «Սուրբ Աստուած»էն, ամէն անգամ որ ամիրայն ուշ եկեղեցի գար, «Սուրբ Աստուած» էն վերջ, անմիջապէս կ'ըսէ եղեր ձայնաւորներու մեծին.

—Մընչուկ, սուրբ Աստուած մին տըշա, Ամիրան եկաւ։

Ահա՛ միակ միջոցն հաշտ պահելու համար եկեղեցին, եկեղեցականն և մեծաւորը։

Տգիտութեան կը փոխանակէ լուսաւորութիւնը, ամիրայներուն կը յաջորդեն էֆէնտիներն, Անկցի սեղանաւորներուն տեղը կը բռնեն կեսարացի վաճառականք, բայց Հայոց բարքերն ու աւանդութիւնները կը մնան միշտ և նոյն։

— —

Որովհետեւ քրոնիկագրի պաշտօնին կցեցի այսօր մի քիչ կիւսահմայի դեր, կ'ենթադրեմ թէ ընթերցողներէ շատեր փափաքին թերեւս գիտնալ հետեւեալ հարցմանց պատասխաններն ալ.

Ա. Յարութիւն Պատրիարք և Նուրեան էֆէնտի, Նախանձախնդիրք Մակար Կաթողիկոսի պատուոյն և եկեղեցական բարեկարգութեան, երբ իրաւամբ կ'ուզեն պատուհասել Մաղնիսայի Շահպազեան վարդապետն, ինչո՞ւ սաստ ի Պոլիս պաշտպան և բարեխօս կը հանդիսանան նոյն Շահպազեանի պաշտպան բարեխօսին և ամէն ջանք՝ ի գործ կը դնեն որպէս զի Պատրիարքի աչքերուն հանդէպ, Մայր Եկեղեցւոյ կարեւոր վարժարանին տեսչութիւնն յանձնուի Փափազեան էֆէնտիի որ բացարձակ կերպով կը մերժէ ճանչնալ զՄակար կաթողիկոսն ամենայն Հայոց կաթողիկոս։

Բ. Ինչո՞ւ համար կրօնական ժողովը, նախանձախնդիր դպրոցներու մէջ աւանդուելիք կրօնական դաստիարակութեան, անտարբեր հանդիսատես կը մնայ երբ Հայոց կաթողիկոսը չճանաչողը կը կոչուի հարիւրաւոր մանուկներու տեսչութեան։

Գ. Կա՛մ արդար է Փափազեան էֆէնտին իւր բողոքներուն մէջ, կա՛մ անարդար։ Եթէ արդար է, պէտք չէ ուրեմն պատժել Շահպազեանն և հարկ է Մելքիսեդէկ Սրբազանը ճանչել կաթողիկոս և զՄակար Սրբազանը տեղապահ նորին Վեհափառութեան մինչեւ ցնոր տնօրինութիւն։ Իսկ եթէ արդար չէ, ի՞նչպէս կարելի է ազգային պաշտօններու կոչել զնա և եկեղեցիներու դրամովը վարձատրել եկեղեցւոյ թշնամին։

Այս հարցումներուն գիտեմ թէ յամենուստ պատասխան կ'ուզեն. իմ մասին ահա՛ ինչ որ կը պատասխանեմ, կամ թէ կը հարցնեմ, զի հարցումներն ալ շատ անգամ պատասխաններ են։

Ա. Ի՞նչու համար Ռիշլիէօ երբ Ֆրանսայի մէջ սաստկապէս կը խոշտանգէր Բողոքականներն, անդին Աւստրիոյ մէջ Ֆրանսայի դրամովը ոյժ և զօրութիւն կուտար նոյն Նորադաւաններուն։

Բ. Ինչո՞ւ համար Ֆրանսայի Հասարակապետութիւնը մինչ կը հալածէ Ճիզուիթներն ի Ֆրանսա, անդին Թուրքիոյ մէջ նեցուկ և զօրավիգ կը հանդիսանայ նոցա։

Այս կը կոչուի «վարչական քաղաքականութիւն» որոյ նշանաբանն է թէ «նպատակն զմիջոցը կ'արդարացնէ»։ Այդ նշանաբանն, ինչպէս գրեցի չորս տարի առաջ, և այժմ ալ կը կրկնեմ սկսած է լինել մեր ազգային գործոց նշանաբանն, որոյ շնորհիւ այժմ մեր կրօնական ու Քաղաքական ժողովներն Իզմիրի մէջ կը հալածեն զՎեհ. Մակարը կաթողիկոս չճանաչողներն և Պոլսոյ մէջ կը գգուեն ու կը զօրացնեն զՎեհ. Մակար կաթողիկոսը չճանաչողներն։

Եւ ի լրումն ամենայնի, Փափազեան էֆէնտի, որ ահագնադղորդ գոչմամբ կը գոռար ընդդէմ անոնց որք կը յանդգնէին մինչեւ իսկ հեգնօրէն արտասանել «նպատակն զմիջոցը կ'արդարացնէ» բանաձեւն, ինչո՞ւ այժմ անընդոստ սրտիւ կը վայելէ այդ նշանաբանի կիրառութեան օգուտները։

—Վասն զի նպատակն զմիջոցը կ'արդարացնէ։

— —

Այլ կ'անդրադառնամ թէ՝ բաւական զբաղեցայ կենդանի խնդիրներով. մեր հին ծանօթներն ըսեն թերեւս հեգնօրէն. «Որպիսի՜ փոփոխութիւն. միթէ մոռցա՞ր որ չէ թէ քաղդէի այլ մեռելոց կոչնակահարի մ'ալ պաշտօն ունիս.» չէ՛, չեմ մոռնար, զի գիտեմ թէ մինչ կենդանի խնդիրները կը մահացընեն մեր սրտերը շատ անգամ, անդին գերեզմաններու շուրջն են խոր սրտերու դարման անուշահոտ ապաստաններ։ Թէ ունենայինք փոքրիկ քառակուսի արտ մը զոր թո՛ղ պատէին անշուք անզարդ պատեր, ուր չտեսնուէին հոյակապ շիրիմներ այլ փայտէ պարզ խաչեր, միայն թէ վրանին գրուած Պալեան, Նալբանտեան, Ռուսինեան, Վարժապետեան, Պէշիկթաշլեան, Հիւրմիւզեան, Բագրատունի, Տաւեան, Դուրեան, Այտաբանեցի, Օտեան—ո՞ր մէկը թուեմ, ու երբ մեր սրտերը լինէին անձկահարօտ ու սրտակաթ յուշոտ և հառաչող, միթէ Զմիւռնիոյ քաբաժիններո՞ւն, Գումգափուի սալայատակներո՞ւն պիտի դիմէինք թէ պիտի երթայինք յայդ մեռելատուն որ դրան վրայ քանդակուած պիտի լինէր Ալիշանի դաւանանքը. «Չէ՛, չէ՛ ՄԵՌԵԼ ՀԱՅ ՀԱՆՃԱՐԸ»։—Ո՞չ ապաքէն ժողովուրդներն հանճարներով կը մեռնին ու կ'ապրին։

Այսպէս կը մտածէին նաև մեր անդրանիկներն, ու եկաւ օր մը յորում հայ երիտասարդութիւնն ուզեց նուիրագործել այդ ճշմարտութիւնը Պէշիկթաշլեանի շիրմին շուրջը։ Ծերունիներն ապշած կ'ըսէին. «Հին ատենը սուրբերու գերեզմանին ուխտի կ'երթային, հիմա բանաստեղծներու,»—Ի՞նչ զարմանալ. սուրբերուն կը դիմէ ով որ մարմնոյ վէրքերու բուժում կը փափագի, իսկ ով որ սրտի վէրքերու դարման կը տենչայ՝ հանճարներու։

Այդ երիտասարդութիւնն իրեն զօրավիգ ունէր Օտեան էֆէնտի որ եթէ ոչ միշտ անձամբ այլ միշտ հոգւոյն թեւերովը անոնց հետ էր որք ազգասիրական խորհուրդ մը կ'ուզէին գործադրել. Եօթնասուն և մէկի աշնան պիտի կատարուէր առաջին ուխտագնացութիւնը Պէշիկթաշլեանի շիրմին և Օտեան էֆէնտի «Մամուլ» թերթի միջոցաւ կը միանար երիտասարդութեան։ Տասն և եօթն տարիներ անցեր են այդ օրէն ի վեր և սակայն Օտեան էֆէնտիի խօսքերը դեռ կրնան արձագանգ գտնել ամէն հայու սրտին [illegible] մէջ։

Ահա՛ ինչ որ կը գրէր «Մամուլ»ին.

26 սեպտ. 1871 Կ. Պոլիս

Ազնիւ Հայ երիտասարդներ,

Օրագրին մէջ ձեր հրաւէրը կարդացի Պէշիկթաշլեանի շիրիմը փառաւորելու համար իր մահուան տարեդարձի օրը։ Օրհնեա՛լ ըլլայ, ով որ այդ մտածութիւնն յղացաւ. օրհնեա՛լ ըլլաք դուք, հայ երիտասարդներ, որ այդ միշտ երիտասարդ բանաստեղծին յիշատակը կը մեծարէք, անոր՝ որ ամենէն գեղեցիկ տիպարն եղաւ հայրենասիրութեան և հանճարոյ։

Աւա՛ղ, եւ երբ դուք իր գերեզմանին շուրջը կը բոլորիք ձեր սիրոյն հաւատիքը նորոգելու համար առ այն՝ որ իր հոգւովը միշտ ներկայ է մեր մէջ, իր մտերիմ բարեկամաց մին և թերեւս մտերմագոյնը, պիտի չ'կրնայ թօթափել իր արտասուքներովը այդ սուրբ գերեզմանը։ Այլ ուր եւ կոչէ զինքն այլուր անողոքելի հարկը, իր սիրտն ու մտածութիւնը հոն կը թռչի, հոն կը թափառի և հոն կարտասուէ ձեզի հետ, ո՛վ բարեկամք իմ բարեկամիս։

Միայն թէ այդ օրն՝ որ ընտրեցիք իբրեւ Հայ զգայուն երիտասարդութեան վայելուչ հանդէսի օր, չմոռցուէ՛ք ասկէ ետքն ալ և ամեն տարի նոյն օրին հոն հաւաքուէր հայ երիտասարդութիւնը խմբովին՝ ընդունելու համար այն ներշնչմունքը՝ զոր ես ինքս միշտ գտած եմ այդ գերեզմանին քով, ամեն անգամ որ իմ բարեկամիս այդ յետին բնակարանին այց եմ եկած, մտածելով այն յոյսերուն զոր ի միասին կը սնուցանէինք և որոնց քանի՜ն, ափսոս, մարեցան անկէ ի վեր, և միշտ լսած եմ, իբրեւ թէ դեռ լսուէր իր գերեզմանին խորունկէն, այն աղաղակը՝ զոր ամենէն առաջ հնչեցուց և որ չը պիտի մարի անի.

«Եղբայր ենք մենք»։

Թող այս աղաղակը միացնէ մեզ Հայերս ողջոյն և ամրապնդէ մեր սէրն իրարու հետ, մինչեւ որ գայ օր մը՝ ուր հայ ժողովուրդն ամբողջ կարող ըլլայ կրկնել Արեւելքի բոլոր ժողովրդոց. «Եղբայր ենք մենք»։

Գ. Ս. ՕՏԵԱՆ

Եւ մենք ալ 71ի պատանիքս այժմ կարող չենք մեր կարգին դիմել խմբովին Օտեան էֆէնտիի շիրմին քով ընդունելու նորա ներշնչումներն. Ի Բարիզ կը հանգչի Օտեան էֆէնտի, կարծես արդարացնելու համար ժողովրդի այն խօսք թէ՝ «հողը կը քաշէ», ինչպէս Բարիզի հողը քաշեց Պալեան Յակոբ պէյն. և երեք են արդ, Ֆրանսայի հողին վրայ, մեր սրտերու և հոգիներու մտերիմներն։

Հրապուրիչ եղաւ յար Ֆրանսա Օտեան էֆէնտիի համար. հոն կը գտնէր իւր մտաւոր ազգականներն, եւ երբ միւս Սիմոնի մը, Կամպէթթայի մը, Թիէռի մը քովէն կը մեկնէր, միշտ չյագեցեալ կը մնար, և երկար ատեն, գուցէ տարիներ, յոյժ ռամիկ կը թուէր իրեն դաս մը անձերու ընկերակցութիւնն։ Եւ այդ մեծ մտքերը կրցած էին ըմբռնել թէ Օտեան էֆէնտի թեպէտ Արեւելցի բայց օժտուած էր Եւրոպացւոյ մը մտօքն. Օր մը, Թիէռ, Թուրքիոյ բարեկամ, կը յայտնէր իւր խնդակցութիւնը Բարիզի օսմանեան դեսպանին այնու զի Թուրքիա Օտեան էֆէնտիի նման նրբամիտ քաղաքագէտ մը կը վայելէ։

Այսօր մենք, մեր Նախորդներէ շատ տարբեր վիճակի մէջ, կարող չենք ըմբռնել Ֆրանսայի հմայիչ ազդեցութիւնը 48ի հայ սերունդին վրայ. Այդ 1830էն 48 Թուականը, մեր դարու մտաւոր շարժման ամենէն արդիւնաւոր Թուականը, կը ցնցէր Հայոց մտքերն որք հարիւրաւոր տարիներէ ի վեր չէին ունեցած նոր մտածութիւն մը. Ֆրանսայի ուրախութիւնն իրենց ուրախութիւնն էր, Ֆրանսայի վիշտն իրենց վիշտը։

Սետանի պատերազմի լուրը տարածուելէն մի քիչ վերջ հայ ճարտարապետ մը գործի պատճառաւ մտնելով Պալեան Յակոբ պէյի սենեակը, կը տեսնէ զնա սրտաբեկ, տրտմաթախիծ և աչքերն արցունքով լի. ճարտարապետը դող կ'ելնէ և կը հարցնէ․

—Ի՞նչ ունիք, պէյ, հիւա՞նդ էք․

—Ի՞նչ հիւանդ, կը պատասխանէ, չի լսեցի՞ր սեւ լուրը, Նաբոլէոն գերի բռնուեր է, Ֆրանսա կը կործանի․

Ճարտարապետը, մի Պալուցի, Նեմցէ Պետրոս էֆէնտի, ապշած կը մնայ և աչքերը ծուռ ու մուռ բացած, ինչպէս Պալուցիները միայն կրնան բանալ երկիւղ ազդելու չափ, և Պէյին մտերմութենէն քաջալերուած կ'ըսէ․

—Ինչ, պէյ, կը գոչէ, լացի՞ն Ֆրանսացիք երբ մեր Սիս ու Անին կործանեցան, լացի՞ն Ֆրանսացիք երբ մեր Գագիկն ու Լեւոնը գերի վարեցան, պէ՛յ, պէ՛յ, արցունքներդ ազգիդ պահէ՛, մեզ ալ պէտք են․

Հայաստանցի հայրենասէրը մի՞թէ կը կասկածի՞ որ Հայերն իրենց սուրբ զգացումներէն շատերը Ֆրանսայի պարտական են․

Այժմ մեր մտաւոր զարգացումը Ֆրանսայի միայն պարտական չենք, այլ և Անգլիոյ, Իտալիոյ և Գերմանիոյ․ Ֆրանսա ալ շատ դրական եղած է․ հետեւաբար մենք ֆրանսամոլ չենք․

Ֆրանսայի գրականութեան ազդեցութիւնն Օտեան էֆէնտիի մտքին վրայ չեղաւ միայն․ այդ գրականութիւնը գերի ըրաւ իրեն Օտեան էֆէնտիի սիրտն ու հոգին և իւր ամբողջ կեանքը ֆրանսական 1830ի բանաստեղծութեան դրոշմը կրեց․ Կը խոստովանի զայս Ռուսինեանի կենսագրութեան մէջ, գրած 79ին. «Բանաստեղծ մը (Լամարթին), աւա՜, որ և «ո՜րքան պիտի ներգործէր իմ կեանքիս վրայ ալ, որն որ մի և նոյն սխալները ու մի և նոյն թշուառութիւնները պիտի ունենայ եղեր մինչև նաև «յետինն ալ անոնց, առանց և ո՛չ նըշոյլ մ'ունենալու իր փայլէն—փայլ ու «փառք, ո՞ գիտէ, մնոտիք և ունայնութի՛ւնք անոնք ալ․․․․»

Սրտակից բարեկամներէն միոյն ալ կ'ըսէր օր մը․ — Տքթ. Շիշմանեանին պիտի չներեմ երբեք, զի նա յորդորեց զիս Լամարթինի Ռաֆայէլը կարդալու․ այդ ընթերցումը կեանքս բոլորովին յեղափոխեց․

Երբ Օտեան էֆէնտիի մահուան լուրն առի, սկսայ վերստին կարդալ Ռաֆայէլը զոր տասն եւ վեց տարի առաջ կարդացած էի․ Մտածելով կը կարդայի իւրաքանչիւր էջը, խորհելով Օտեան էֆէնտիի կենաց վրայ, եւ կ'ըսէի ինքնին թէ՛ որչափ մեզ համար անըմբռնելի, զօրաւոր փափուկ սիրտ պէտք է կրէ քաղաքագէտ մը որպէս զի այս մահահամբոյր հովուերգութիւնը ներգործէ նորա կենաց վրայ․

Եւ սակայն ստոյգ է որ Ռաֆայէլ տիրապետած էր նորա սրտին․ այդ վէպին վրայ կը խորհէր իւր երիտասարդութեան ամենաթարմ օրերուն մէջ, զայն կը թարգմանէր, և խորհրդածութիւնները կը գրէր 1857ին ու կ'ըսէր․ «Բանի՛ տարբերութիւն Ռաֆայէլի սիրոյն որ «Մարդս՝ բարի, մաքուր, «լո՛րջ, խանդավա՛ռ, աղօթասէ՛ր եւ «բարեպա՛շտ» կ'ընէ, եւ այն կոյր սիրահարութեան ու մոլեգին տափանաց, որոյ հետեւանքն է վայրենի «առեւանգ ու կատաղի պատերազմ․»

Քսանամենի սրտի մը կոյր հաւատքովը կը հաւատայ սիրոյ եւ իւր սիրտն անտարակոյս պատրաստ էր ասպնջական լինելու այդ սիրոյն որուն համար կը գրէր․ «Սէր՝ զ'որ զղջումներն կը կոչեն այլք, զ'որ հրեշտակայինն կը կոչենք մենք, որուն էութեանը որչափ «ալ չը հաւատան նիւթականք, կա՛յ եւ «արարչին առ արարածն է՛ն գեղեցիկ «պարգեւներէն մէկն է․»

«Այս սէրը կրկին ի կեանք վերածելու յատկութիւնն ունի, ինչպէս կը «տեսնի Ռաֆայէլի մէջ, զ'երիտասարդ «մ'երեսուն տարու, թախծութեան պատանքին մէջ պլլուած առաջուց դեռ «չը մեռած, «[illegible] «[illegible] «[illegible]», ինչպէս կը «պատուէ այս տարբերին ամեն զգայուն «ու ամեն խոհուն պատանւոյ, բռո՛ւնքը «մահուն կեանքին վրայ տարածուած․»

Եւ այդ «մահու բռունքը» տարածուած է Օտեան էֆէնտիի ամբողջ կեանքին վրայ․ — «Թախծութեան պատանքին մէջ պլլուած էր» արդէն մինչ դեռ պատանի իւր աչաց հանդէպ կը պարզէր գեղածիծաղ հորիզոն մը կենաց․ «Տասնուեօթին ալ գարուն չ'էին «որ անցեր էին վրայէս․ Է՛ր որ իմ Ապրիլներս Նոյեմբերի օրերուն չափ տըխուր եղած էին»․ — Եւ յետոյ երեսուն-երեսուն և հինգ տարեկան, այն պահուն մինչ աշխարհ կը համարէր զնա ամենէն երջանիկ մարդը, յղփացեալ փառօք և պատուօք, ինքն անդէն տասնօրեայ հանգստ թերթի մը, «Սէր»ի էջերուն մէջ սփոփ մը կը փնտռէր իւր վշտալից սրտին․ Ինչ որ կը զլանային իրեն բարձր պաշտօններն, տիտղոսք ու պատուանշանք, թերթ մը թուղթ, գրիչ մը կը շնորհէին զայն նմա․

Քսան երեք տարի առաջ — 1864 Մարտ 10ին — հրատարակուած են ծածկուած սրտի մը այդ վերջին հառաչանքն, Սեւակ ծածկանուան ներքեւ․

ՎԵՐՋԻՆ ՀԱՌԱՉԱՆՔ

Երեսուն տարի անցած է իր գլխէն վըրայէն․

Երեսո՛ւն տարի, առոյգ հասակին ծի՛րն է լուսափայլ․

Եւ սակայն վերջին ծա՛յրը հասած է արդէն իր կենաց․

Կնճիռ չունի իր ճակատը, այլ սրտին մէջ վէրքեր կան բացված․

Դժբաղդութեան բաժակին մինչեւ մըրուրը քամած է․

Երջանկութիւնն իրեն համար լոկ անուն մըն է, բոլոր կեանքին մէջ և ոչ իսկ վայրկեան մը զգացած է զայն․

Բոլոր կեանքին մէջ և ոչ մէկ վայրկեա՛ն մը․ ․ ․ ․ ․ ․ ․ ․ ․ ․ ․ ․ ․ ․

․ ․ ․ ․ ․ ․ ․ ․ ․ ․ ․ ․ ․ ․ ․ ․ ․

Բայց յոյսը, այն պահապան հրեշտա՛կը զոր Աստուած դրած է ամեն մարդու քով, զինքը լքած չէր մինչեւ այս տարիքը․

Թերեւս իրաւունք ունէր յուսալու․

Երբ այս տարիքը հասաւ և երջանկութեան լայնծուն սեմին վրայ ոտք կոխել ուզեց, ոտքը գթեցաւ, և յոյսը, իր գոյութեան վերջին ապաստանարանը, զինքը լըքաւ ի բաց գնաց․

Ա՛լ բան մը չի յուսար․ ․ ․
Եւ ո՛չ կըզգայ․ ․ ․
Եւ միայն մահուան կ'ակնկալէ․ ․ ․

Մարդիկ զանազան կերպով պիտի գտնեն զինքը և ոչ ոք պիտի գիտնայ իր յուսահատութեան գաղտնիքը․ ․ ․

Մարդոց դատաստանն՝ իրեն համար անտարբեր է, այլ մէկ հատիկ մխիթարութիւն մ' մնացած էր իրեն իր անբարեխառն կեանքին մէջ․—իր բարեկամաց սէ՛րն ու մօրը գգուանքը․

Մէկ բան մը միայն կը խնդրէ իր մեռնելէն ետքը․—բարեկամաց արտասուքն ու մօրն աղօթքը․

Այս զգացումներով կը շրջի անի իր պատանեկութեան օրերուն սիրելի անտառը, գարնան գիշեր առաւօտ մը, մինակ, միս մինա՛կ իր մտածութեանցը հետ եւ հոն իր մէգապատ սրտին և մէգապատ բնութեան ազդեցութեանը տակ հետեւեալ ոտանաւորը կը գրէ․

Իր բոլոր կեանքին մէջ մինակ այս անհարուեստ ոտանաւորը գրած է․

Խոնաւն առաւօտին
Եւ ցօղն երկինքին
Կը ցօղէ իմ վրայ,
Անտառաց վըրայ․ ․ ․ ․

Խորհուրդ է պատեր
Զանտառը համբուն․
Սեա՛ւ խորհուրդ պատեր,
Զիմ միտս օրն ի բուն․

Ահ, ի՞նչ ընեմ որ
Իմ սիրտս է թախուր
Երբ բնութիւն համայն
Կը պճնի հարսի նման․ ․ ․ ․

․ ․ ․ ․ ․ ․ ․ ․ ․ ․ ․
․ ․ ․ ․ ․ ․ ․ ․ ․ ․ ․
․ ․ ․ ․ ․ ․ ․ ․ ․ ․ ․
․ ․ ․ ․ ․ ․ ․ ․ ․ ․ ․

Բան զտարիքս աւելի
Բախտին ձեռքն երկաթի
Ծանրացաւ, ո՜հ, իմ վրաս
Ի վերա՛յ սիրելեացս․

Դուք վայրե՛ր սրբազան,
Դու խորա՛ն բնութեան,
Ցաւէն քայլ իմ կեանքիս
Վկա՛յ եղաք դուք բախտիս․

Զ'ի ձեր ծոց ես հեզի
Այս տաս ամ՛ է աւելի,
Կսկիծներս ու արտասուք
Որ խառնէք ի ձեր սուգ․

Այլ ձեր սուգ վաղ կ'անցնի,
Ալա սիւք գարնայնի
Կը բերէ ձեզ նորէն
Ձեր խինդն ու զուարթ դէմ․

Իսկ մարդուն յոր խնծեւ
Հայեցաւ երկինք՝ տիւ
Զ'աշորդէր գիշերին,
Ոչ գարուն աշունին․

Իբր ի վայր անջրդի
Կը գնայ նա յաշխարհի,
Որպէս մարդ մոլորած
Ի բաւիղք անտառաց․

Մտայոյզ թափառի,
Ցաւէն դի զարնըվի,
Առ խարխափ մինչեւ որ
Զարնէ իր վերջին օր․․․․

Եւ, ափսո՛ս, ո՛վ գիտէ
Յետ մահուն ալ գուցէ
Բարեկամ և ոչ մի
Թացցէ զվայրն ուր հանգչի․․․․

Ո՛հ, շի՛թն որ տերեւէդ
Երկնքի ցօղին հետ
Կը կաթէ ի գետին
Սըփոփեալ զոս տերեւին,

Ես 'զայն շի՛թ կը խնդրեմ
Բարեկամ աչքերէն,
Երբ փակլի զերեւման
Անբերրի՛ կեանքիս վրան․

Եւ ընդհատ հառաչանք
Զօր մայրիկն հերարձակ
Կ'արձակէ ի լռութեան
Խոր և մութ գիշերուան․

Եւ սանեացն հայրենի
Արձագանք սիրելի
Որ դեռ չա՛տ տարիներ
Զիմ անունն զհետ կըրկնէր․ ․ ․

Է՞ր այդ անփարատելի թախիծը․ Պատասխանը ես չեմ կարող տալ․ Եթէ կայ մի անձ որ չը կրնար արժանաւոր կերպով գրել Օտեան էֆէնտիի կենաց ամեն երեւոյթներուն վրայ, այդ ալ ես եմ, զի կարող չեմ եղած զնա մօտէն ճանչնալու բաղդն ունենալ․ Օտեան էֆէնտի կը յուզէ զմեզ ու կը վըշտացնէ երբ մի զոհ ընկերական կազմակերպութեան․ Մենք նոր գրողքս ուրիշներու պահած ենք մեր է՛ն տրտում չերտերը․ մեր խեղճ երիտասարդներուն, ուսեալ և անգործ․ մեր տարաբաղդիկ աղջիկներուն ոյք ի լռութեան կը հալին ու կը հիւծին․ մեր թըշուառ պանդուխտներուն․ մեր Օտեաններուն որոց մեծ ոգիներն ու բազմակարօտ սրտերն անստուգ կը թոռմին կը թարշամին․

Չորս տարի առաջ կը գրէր իւր «սիրելի Մինասիկին» (Չերազ էֆէնտիի)․

«Կենացս վրայ անդրադառնալու եւ «ինքզինքս քննելու եւ դատելու լիով չափ «ժամանակ ունեցայ․ է որ դատաստանս «անձնահաճոյ եղած է եւ է որ անիրաւած «եմ ինձ դէմ չափազանց խստութեամբ․ «այլ աւասիկ ինչ որ ակներեւ է ինձ համար այսօր, իմ նկարագիրս է, ընդարձակ սիրտ անձուկ կարողութիւններով «(Նիւթական ու իմացական)․ այս այնքան «ճշմարիտ է որ ասով միայն կը մեկնուին «եւ ուրիշ կերպով չեն կրնար մեկնուիլ կենացս պարագաները բոլոր, է՛ն մեծէն «մինչեւ է՛ն պզտիկը․»

Եւ մեռնելէն քանի մը ամիս առաջ ի Կ. Պոլիս հայ տիկնոջ մը ալպոմին համար կը գրէր․

«Մարդս կրնայ անցնիլ հարիւրէն, «բայց ո՛չ աւելորդէն, որովհետեւ աւելորդը մարդկային հոգւոյն ըղձանաց գերագոյն արտայայտութիւնն ըլլալով, քան «զհարկաւորն է հարկաւորագոյն․»

Միթէ այս խոստովանանքները չե՞ն բացատրեր Օտեան էֆէնտիի յուսահատ հառաչանքն․ «Զմէ՞ կեանք, զմէ՞ սէր․»

Եւ սակայն չե՞նք կրնար Օ. Ֆէօյէի հետ ըսել Օտեան էֆէնտիի համար նաև․

«Անոնք որ կը հաւատան կրնան անհուն վշտեր ունենալ, այլ բնաւ յուսահատութիւն․ Երջանկութեան երազներու մէջ ուժ զգեն անդին համայն մարդիկ, ինչքան պատրանքներ «ելնեն իրենց դէմ, այսու հանդերձ իրենց երազներու իրականացում յապաղեալ կը համարին եւ ոչ այլ ինչ․ «զի ինչ որ երկիր կը մերժէ իրենց, երկինք զայն կը խոստանայ․»

Եւ հաւատացեալ մ'էր Օտեան էֆէնտի․ հաւատքն եղաւ իւր գերագոյն մխիթարանքն․ Այս էջերուն մէջ նորա վերջի տարիներու սիրելի մտերիմներէն Հրանտ էֆէնտի Ասատուր նկարեց զգացեալ սրտով և պերճ լեզուաւ նորա աստուածասէր ոգին, կենացն արեւմուտքի պահուն․ Եւ ոմանք կը համարին թէ Օտեան էֆէնտի յիշեց զԱստուած շատ ուշ, երբ այլ եւս ընելու լաւագոյն գործ մը չունէր․ Մե՛ծ սխալ․

Առաջին օրէն երբ կեանքն սկսաւ ճանչնալ, պատանին Օտեան աչքերն յառեց յաւիտենականութեան վրայ․ Այն օրերու իւր զգացմանց արձագանգը կը գտնենք այն դամբանականին մէջ զոր 1856ին կը գրէր Խաչատուր Պարտիզպանեանի, ազգին երախտաւոր ուսուցիչներէն միոյն մահուան առթիւ․

«Ո՛հ, եթէ մարդս ներկային մէջ «միա՛յն ընկղմած ըլլար, եթէ անհուն «ապագային հաւատ չունենար իր ներսէն, եթէ վերջապէս սահմանաւոր և «ժամանակաւոր ըլլային մարդուս ակըն«կալութիւնները, ինչո՞ւ առաքինի մարդը այս աստիճան նահատակութեան «յանձնառու ըլլար, մինչեւ զոհ ընելու «չափ իր անձը հայրենեաց սիրոյն և ազգին ապագային համար, զոր և ոչ «իսկ աչքովը տեսնելու և մխիթարվելու «յոյս ունի․ Եւ լաւ ուշ դրէ՛ք․ հայրենիք մը որ կայ, հայրենիք մը որ իր «փառքին մէջ կը փայլի, սիրելը դիւրին է․ իսկ Պարտիզպան՝ այն հայրենեաց նըւիրած էր զինքը, որ ընկած էր և անփառունակ․․․․»

Եւ ամբողջ այդ գրութեան մէջ միշտ աստուածային կամքէն անբաժան կը գտնէ մարդկային կեանքն, ազգերու ճակատագիրը․ «Միայն Աստուած «գիտէ, կ'ըսէ, յետին նսեմութեան մէջէն ազգի մը լուսաւորութեան թեւարկուներ յարուցանել․»

Եւ յետոյ, կենացն է՛ն առոյգ ժամանակն իւր կրօնասիրութիւնը կարծես թէ մինչեւ իսկ կրօնամոլութեան նուրբ շղարշով մը սքօղուած է․

Քառորդ դար մը առաջ, 1864 թըւականին, հայ գրիչներէն ոմանք կ'ըմբռնէին թէ իրենց հրատարակութեամբք զհայ լրագրութիւնն ատելի և արհամարհելի ընծայած էին ազգին օգուտը փափագող ամեն անձանց․ 1864 սեպտեմբեր ամսոյ մէջ, Ներսէս եպիսկոպոս Վարժապետեան, ատենապետ Կրօնական Ժողովոյ, և Օտեան էֆէնտի թղթակցութիւն մը կը փոխանակեն մի թերթի նկատմամբ, Ջ․․․, որ Ռընան թարգմանելու ձեռնարկած էր․ Աստ, մասամբ առաջ կը բերենք այն տխուր նկարագիրը զոր Օտեան էֆէնտի ըրած է այն ժամանակի լրագրութեան համար․

Բայց ինչ որ Ձեր Սրբազնութիւնն ամեն բանէ աւելի կ'ողբայ և իրաւամբ, այդ գրիչներուն ոմանց ըրած յանդուգն ասպատակութիւններն են բարոյական կարգին մէջ․ Չմնաց բան մի որ հասարակաց յարգանաց ու ակնածութեան ենթակայ ըլլայ․ Չմնաց բան մը որ սրբազան ըլլայ հանրութեան համար և զոր այդ անպատկառ գըրիչներն իրենց յախուռն յարձակմանց ենթակայ չընէին․ —Անհատական պատիւ, ազգային և ընտանեկան պատկառանք, ամենէն ազնուական զգացումներն՝ ինչպէս նաև ամենէն վսեմ սկզբունքներն՝ առաւ թուր կոխեցին․ ամեն կողմ տարածեցին սրբապիղծ ձեռքերնին, ու իրենց ամբարտաւանութեան ալիքը ելաւ ողողեց նաև զեկեղեցւոյ բեմն ու հասարակաց երկրպագելի սուրբ սեղանը․ Եւ վերջապէս իրենցմէ մէկը, [illegible] պղծութեան մէջ [illegible] Ռընանի [illegible], Ռընան, զոր այսօր ոչ ոք կը կարդայ Եւրոպայի մէջ․

Ո՞չ ապաքէն այժմ մի թեթեւ ժպիտ կ'ունենանք իմանալով թէ 1864ին Օտեան էֆ. Ռընանի թարգմանութիւնը «պղծութեանց» մեծագոյնը կը համարի եղեր․ Ռընան թարգմանելը կրնանք ընդունիլ իբր անխոհեմութիւն, բայց պղծութի՞ւն համարել այդ բանաստեղծական, գողտրիկ, հըմայիչ գրչին ո և է երկուքն, այդ մեզ անհնարին է․ Եւ երբ Օտեան էֆէնտի կը գրէ թէ «այսօր Ռընանն ոչ ոք կը կարդայ Եւրոպայի մէջ»—կրնանք մակաբերել թէ յայնժամ յստակ գաղափար մը չունէր եղեր Եւրոպիոյ օրուան գրական շարժման մասին․

Բայց այս ցոյց կուտայ թէ կրօնի համար ո՛րքան սուրբ նախանձայուզութիւն մ'ունէր Օտեան էֆէնտի․

Այսու հանդերձ տպագրական կատարեալ ազատութեան ամենաջերմ ախոյեանը կը հանդիսանայ նոյն նամակին մէջ եւ կ'ապացուցանէ իւր մտքին ողջախոհութիւնն և ապագայի հեռատեսութիւնն․ Այդ նամակը ողջամիտ տրամաբանութեան գլուխ գործոց մ'է յորում Օտեան էֆէնտի թուելով տպագրական ազատութեան բարիքները կ'ըսէ․ «Ով որ օգուտը կ'ընդունի՝ վնասն ալ մէկտեղ կ'ընդունի․ ամենէն գեղեցիկ բաներն իրենց տգեղ կողմն ունին․ տպագրական ազատութեան ալ տգեղ կողմը Ջ․․ն ու իրեն նման մէկ քանի օրագիրներն են»․ Եւ այդ տպագրական ազատութեան հակառակորդները կը համարի «մտքով տկարագոյն»․

Եւ իւր այդ հեռատեսութեան օգուտները վայելեց․ Տեսաւ թէ ինչպէս մամուլն ստացաւ իրեն արժանաւոր դիրքը, տեսաւ թէ որքան ծլեցան ու ծաղկեցան, և ի Բարիզ իւր ամենէն մեծ հաճոյքներէ մին էր կարդալ նորածիլ հեղինակներն․ Ի հարկէ Ջ․․ի հետքերը դեռ նշմարելի են, բայց ամեն ժողովուրդի մէջ ստորնաքարշ խումբեր կան ոյք իրենց համար աղբաստեր թերթի մը պէտքն ունին․

Ի հարկէ Օտեանի կեանքը մեզ համար մեծ հրապոյր մը չպիտի ունենար եթէ միայն Աստուածասիրութիւնն ունենար յանձնարարական․ Աստուածասիրութիւնը մարդուս ինքնասիրութեան մի մասն է․ Ինք Օտեան էֆէնտի եթէ իրեն համար զԱստուած սիրեց, մեզ համար ալ ազգը սիրեց․ Կեանքին առաջին օրէն մինչեւ վերջին օրն հաւատարիմ մնաց ինչպէս Աստուծոյ նոյն և Ազգի սիրոյն, ու գործիչ մը եղաւ․

Պերճ գրչով մը նկարագրած է Օտեան էֆէնտի Ռուսինեանի կենսագրութեան մէջ իրենց հրավառ գործունէութեան առաջին տարիներն երբ իրեն միացան Պալեան ու Ռուսինեան․ «Եւ ազգը՝ առաջին բառն էր զոր արտասանեցին»․ Եւ եթէ այժմ կ'ուզենք այդ տագնապալից ու յուսալից օրերու արձագանգը գտնել, հնչեցնենք ժամանակին երգերը․ օրուան բանաստեղծ եղաւ Օտեան իր «Արիք հայկազունք»ովն զոր Երանեան իւր քնարովը թրթռացուց, և որ մինչև ցայսօր ու դեռ շատ ատեն պիտի թրթռացնէ մեր սրտերն․

Եւ այդ եռանդին, այդ ոգեւորութեան, այդ գործունէութեան արդիւնքները վայելելու բաղդն ունեցաւ․ Եկաւ ատեն մը յորում ազգային բաղդին վարիչն հանդիսացաւ և Ազգ․ Ժողով մը յուղեալ յափշտակեալ յաճախու կար նորա խօսքերուն․ Երբեք մտքէս չելներ այն օրն յորում, դպրոցէն նոր ելած պատանի, մտիկ կ'ընէի Ազգ․ Ժողովոյ մէջ Օտեան էֆէնտիի․ Թէպէտ ոչինչ գիտէի անցեալէն, ոչ ոք կը ճանչնայի օրուան մարդերէն, որոց անուններն իսկ չէի լսած, այլ կը տեսնէի վեհապանծ դէմք մը, ուր խօսքերը խորին լռութեան մէջ կը լսուէին․

Այդ օրը Փափազեան էֆէնտի կը պաշտպանէր Ազգ․ Ժողովէն որ դատապարտութեան վճիռն արձակէ Սէրվիչէն էֆէնտիի դէմ, պետական հարուածի քրէական ամբաստանութեամբ․ Աշխոյժ, կորովալիր, պերճախօս, և որ աւելին է տակաւին եօթն չպիկներէ դեռ հազիւ մի քանին փոխած, Փափազեան էֆէնտի մեծ ազդեցութիւն մը կ'ընէր ժողովին վրայ․ Խօսքն առաւ Օտեան էֆէնտի Ատենապետին աթոռին վրայէն․ Ծնօտը ափին կռթնած, [illegible] խոշոր աչքերուն մէջ կարծես արտասուաց շիթեր կը փայլէին և յուզիչ ձայնիւ մը «մարդս սխալական է» ըսելով սկսաւ․ Խօսեցաւ, խօսեցաւ, ամեն սիրտ կը տրոփէր երկիւղիւ թէ արդեօք պիտի վերջանա՞․ Այո՛ վերջացաւ և Ժողով ու ժողովուրդ մեծ սխալ մը գործելէ ետ կեցան․

Եւ յետոյ ո՛րքան փնտռեցինք Օտեան էֆէնտին երբ ազգին բարերարներն հալածանաց ենթակայ էին պաշտօնական հալածիչներու կողմանէ․

Այլ է՞ր ծանրանամ Օտեան էֆէնտիի ազգային գործունէութեան վրայ․ ո՞ր հայ չգիտեր զայն․

Բայց չեմ կարծեր որ Օտեան էֆէնտիի համար ազգային գործունէութեան ամենէն տագնապալից օրերն այն օրերն համարուին յորում, վարչապետ կամ ատենապետ, մեծամեծ դժուարութեանց դիմադրելու պարտաւոր էր․ Վտանգը մեծ չէ անդ ուր որ ուղիղ բանականութեամբ կարելի է մարմնչիլ հակառակորդաց դէմ․ վտանգն հոն է ուր բանականութիւնն այլ եւս իւր իրաւասութիւնը կը կորսնցնէ․ Այս տխուր վիճակին մէջ էին Օտեան էֆէնտի եւ ընկերք երբ ասկէ երեսուն երեք տարի կ'ուզէին ազգային վերանորոգմանց շրջանակին մէջ առնուլ նաեւ ազգին լեզուն․ Օտեան էֆ. 1851 թուականին կը հրատարակէր աշխարհաբառ լեզուի պաշտպանութիւնն․ «Առաջարկութիւն Աշխարհաբար լեզուի վրայ, Տ. Յակոբ Սրբազան Պատրիարքին հրամանով․»

Այն ատենի մարդերն ոչ նուազ աշխարհաբառատեաց էին քան այժմու գրաբառասէրները, բայց աւելի գործնական գաղափար ունէին․ Աշխարհաբառը բնաջինջ ընելու համար գտած էին ամենապարզ միջոց մը որ քիչ շատ վայրենութեան նշանները կը կրէր․ Եւ ամեն պարզութիւն քիչ թէ շատ վայրենութիւն է․ Իրենց որոշումն հետեւեալն էր․

«Ազգային վճռով արգելք մը դըրվի, որ դպրոցները աշխարհաբար ոչ «կարդան, ոչ գրեն․ Ժողովրդին աշխարհաբար գրքերը եւ բոլորն ալ գրաբար տպվին․ Ասով ամեն մարդ պարտաւորվելով գրաբար սովրելու, գըրաբար լեզուն ալ դիւրաւ կրնայ տարածվիլ․» Կրնաք դիւրաւ մակաբերել որ շատ հեշտ չէր խօսք հասկցնել այն ուղեղներուն ոյք այսպիսի մտածութիւններ արտադրելու ընդունակ էին․ Այս բաւական է ցոյց տալու թէ՛ աշխարհաբարի յաղթանակին համար որպիսի՛ մեծ համբերութիւն և քաջութիւն պէտք էր նորա մարտիկներուն․ Համբաւաւոր Ուսումնական խորհուրդը կը կազմուի 1854ին որոյ անդամ են Ռուսինեան, Պալեան, Օտեան, Իւթիւճեան, Մաքսուտեան (Սարիմ), Պարտիզպանեան Խաչատուր․ Երկու խումբի բաժնուած է այդ Ուսումնական Խորհուրդը․ Մէկ կողմն են, Օտեան, Պալեան, Ռուսինեան, միւս կողմը, Մաքսուտեան, Պարտիզպանեան, Իւթիւճեան եւ կռուոյ դաշտն «Ուղղախօսութիւնն» է․

Հոս խօսքը կը ձգեմ դարձեալ Օտեան էֆէնտիի․ 1864 սեպտեմբերի վերոյիշեալ նամակին մէջ հետեւեալ կերպով կը պատմէ այդ դրուագն, ողբերգական այդ օրերուն համար, կատակերգական մեզ համար․

Ասկէ տասն երկու տարի առաջ մէկ քանի բանասէրք նոր մտքերով զգածեալ եւ յառաջդիմութեան բարեկամ՝ ազգային լեզուին խառն վիճակը կանոնաւորելու նըպատակով՝ գրական յեղափոխութեան խորհուրդ մը յղացան և զանի ի լոյս ընծայեցին «Ուղղախօսութիւն» անունով․ Այն ատեն ես ալ՝ եթէ ոչ տաղանդով և հմտութեամբ որ երբէք իմ բաժինս եղած չէ, գէթ քաջալերութեամբ ու աշխատութեամբ գործակից գտնուեցայ․ Քիչ մը ետքը իբրեւ գործադրութիւն ուղղախօսութեան և առաջին փորձ մը նոր կանոնաց «Տարեցոյց» անունով նոր գիրք մ'ալ երեւան ելաւ որուն բնաւ մասնակցութիւն չ'ունեցայ․ Այս երկու գործն ալ այն ատեն և մինչև այսօր շատ և զանազան դատաքննութեանց ենթակայ եղան և բնականաբար պիտի ըլլային՝ ինչպէս ամենայն նոր բան․ բայց սա՛ ամենուն յայտնի է և տարակոյսի [illegible] անգամ չկրնար ըլլալ, թէ գրական նպատակ մը միայն ունենալով, կրօնքի կամ բարոյականի կամ քաղաքականութեան հետ բնաւ յարաբերութիւն մը չունէին և չէին կրնար ունենալ․ ուստի ամեն օրէնքի առջեւ անմեղ էին այն գիրքերն, և եթէ կրօնախոյզ ատեանին առջեւ ալ ելնէին՝ անմեղ պիտի արձակուէին․ Եւ սակայն այն ատենի կրօնական դասն իրեն գլուխ ունենալով մի քանի եպիսկոպոսունք ու մէկ քանի ալ աշխարհական եպիսկոպոսներ, խռովեցաւ, իրար անցաւ ու յանուն կրօնի գրական խնդրոյն մէջ նետուեցաւ, և գիրքն ալ, հեղինակն ալ, կարդացողն ալ ամենը մէկէն բանադրելու ելաւ․ Ուղղախօսութիւնն իբրեւ հերետիկոսութիւն պիտի պատժուէր, և քիչ մնաց որ եթէ Վարչութեան ուժը բաւէր, գիրքը տօթով տարաւանը գոյուէր և տպագրիչը բանտարկուէր․

Անոնք որ այս միջոցը գործածելու եղան՝ իրենց դրութեանը առջեւ իրաւունք ունէին․

Եւ սակայն այդ ուղղախօսութիւնը փոխան հալածանաց պէտք էր իմաստասիրութեան առարկայ լինէր, վասն զի զգացնել կուտար թէ՛ նոր մտքերու, նոր զգացումներու պէտք է նոր թարգմանն մը․ Այսու հանդերձ ուղղախօսութիւնն ուղեցոյց մը եղաւ․ Աշխարհաբառ հայ լեզուի զարգացման պատմութիւնը գրողներուն կը մնայ ուսումնասիրել այս ամենը. մենք կէտ մը կ'ուզենք յիշել․ Ուղղախօսութեան հեղինակը եթէ կարող չեղաւ կոչել, որ իրեն համար կը նշանակէր «փոքրել», մեր լեզուին շատ մը բառերն, բայց գէթ երջանիկ եղաւ փոքրել ի մի ձուլել մականուններ․ Այսպէս կարծեմ թէ իրեն պարտինք Օտեան մականունը․ Անուն մը, մականուն մը կարծես թէ ազդեցութիւն ունին ճակատագրի մը վրայ․ Եթէ Օտեան էֆէնտի չարունակէր յորջորջել Գրիգոր Եաղըճեան—ինչպէս իւր հայրն էր Եաղըճի Պօղոս աղա—ինձ այնպէս կը թուի թէ մեծ բան մը պիտի պակսէր իրեն․

Եաղըճի Պօղոս աղայի ընտանեաց ծագումը Բալուի Օտնոց գիւղէն է, և կարծեմ թէ իրենց տունն ալ Օտօէնց տուն կը կոչուէր, և աւանդութիւն մը կայ եղեր թէ Օտա նախարարի արիւնը կ'ընթանայ Օտօէնց երակներուն մէջ․ Ռուսինեանի նման անուանց ճարտար ուսերչի մը բաւական էր այսքան՝ ստեղծելու համար Օտեան քաղցրահընչակ մականունը․

Չեմ գիտեր թէ Սերովբէ Վիչէնեանի ի մի ձուլմամբ Սերվիչէն լինելն ալ Ռուսինեանի՞ն է թէ ոչ, սակայն Չերազ ժողովրդական մականունը Ռուսինեանի պարտական է մեր գրականութիւնը․ Չերազ Մինաս էֆէնտիի առաջին գրութիւնները Երկրագունդի մէջ ստորագրուած են Մինաս Չերազլըեանց (թէ՞ Չարազլըեանց, չեմ յիշեր)․ Ռուսինեան բաւական բարբարիկ կը գտնէ այդ մականունն, որոյ ծագումն է Ակնայ Չարազ գիւղն և կը փոխէ զայն Չերազի․

Իսկ ինչ որ խեղճ Ռուսինեանի դժբաղդութիւնը պիտի լինէր և անմխիթար սուգն, իւր անունն էր զոր փըրկելու հնարը գտնելու թերեւս կարող չլինէր․ Անունը Նահապետ և մականունը Ռուբինեան (այս էր իւր բուն մականունը)․ վայելո՞ւչ էր այս մականունը կոկիկ գրագէտին․ Սակայն դիպուածն ինչպէս շատ պարագաներու մէջ, այսպէս նաեւ յայսմ կնճիռը լուծեց․ Նախ բան Ռուսինեանի մեր գիտցած Ռուսինեանը լինելը․ Երբ նա Բարիզ բժշկութեան ուսանող էր, օր մը ուսուցիչը Ռուբինեան անունը կարդալու ժամանակ լաւ չտեսներ գիրը և P գիրը Տ կը կարծէ ու փոխանակ Ռուբինեանի կը հնչէ Ռուսինեան․ Կարծեմ թէ Ռուսինեանի կենաց ամենէն երջանիկ օրերէ մին—եթէ ոչ ամենէն երջանիկ օրը—կը լինի այդ օրն․

Իրաւունք ունէր Ռուսինեան անուանց ընտրութեան համար հոգած լինելու, վասն զի եթէ մեր նոր գաղափարաց ու նոր զգացմանց համար պէտք էր նոր լեզու մը, պէտք էին մեզ նաեւ ուրիշ անուններ․ Ժողովուրդի մը գաղափարաց եւ զգացմանց փոփոխման անխուսափելի ծնունդ է անուններու փոփոխումն․ Մեր ազգային կենաց զանազան թուականներն ու զանազան միջավայրերն եթէ ուսումնասիրենք, այս ճշմարտութիւնը շատ տարրական պիտի թուի․ Քրիստոնէութիւնն հայ անուանց կցեց հրեայ, յոյն եւ ուրիշ օտարոտի անուններ եւ հասաւ ժամանակ մը յորում հայ անունք մոռցուեցան․ Տասն եւ հինգ դար վերջ երբ մեր նոր գաղափարները մեզ վերադարձուցին մեր անուններն, Արամն ու Տիգրանն, Հրանտն ու Լեւոնն յաջորդեցին Պօղոսին ու Գէորգին, Պետրոսին ու Կիրակոսին․ Արմենուհին ու Հայկանոյշը վանեցին Եղսան ու Եփիմէն․ Վա՛յ մեզ այն օրն երբ Ալֆօնս ու Ճէյմս, Նորմա ու Ժիւլի յորջորջեն մեր զաւակներն․

Այլ պէտք է դադար առնուլ աստ․ Կը խաղին մտացս առաջ անցքերն, կը յիշեմ այն ամեն էջերն զոր կարդացած եմ Օտեան էֆէնտիէն, ինչ որ լսած եմ նորա կեանքի պարագաներէ, և աչքիս առաջ կը պատկերանան մեր պատմութեան վերջին ամեն դէպքերն որոց հետ ձուլուած է Օտեանի անունն․ Կը մտածեմ ու բաղդատութիւններ կ'ընեմ, բայց այս ամենը միացնելով Օտեան էֆէնտիի կենսագրութիւնը գրելու կարող չեմ․ Այդ մեծ ու տխուր պարտականութիւնն անոնցն է ոյք ճանչցան Օտեան էֆէնտին ու սիրուեցան իրմէ․ Եւ մանաւանդ կ'սպասենք Մինաս էֆ. Չերազէն Օտեան էֆէնտիի կենսագրութիւնն, որով Օտեան էֆէնտի յետ մահուն ևս պիտի ծառայէ հայ գրականութեան՝ վերադարձնելով նմա այն գրիչն որ շատ կանուխէն կը հանգստանայ․

Եւ այդ կենսագրութիւնը գրուէր սկիզբն այն հատորներու ոյք պիտի ամփոփեն Օտեան էֆէնտիի նամակներն ու յօդուածներն, յառաջաբաններն ու թարգմանութիւնները․ Գիտենք թէ պիտի պակսին դոցա մէջ Օտեան էֆէնտիի թարմ երիտասարդութեան շատ գործերը․ Տասն, տասն երկու տարի առաջ ձմրան շատ գիշերներ առանձնանալով իւր Չերազին հետ, մի առ մի կրակին կուտար այն թուղթերն ոյք իւր սրտին առաջին բաբախումներու վկաներն էին․ Ի՜նչ գանձեր բըպառած են․ Բայց ինչ որ կը մնայ, բաւական է միշտ Հայոց սրտերը կապել Օտեան անուան հետ․

ՀՐԱՉԵԱՆ

ՀՐԴԵՀԻ ԵՒ ԿԵՆԱՑ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

531

ՆՈՐԹՀ ԲՐԻԹԻՇ ԷՆՏ ՄԵՐՔԸՆԹԱՅԼ

ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ Անգլ. Ոսկի 3,000,000. ՊԱՀԵՍՏԻ ԴՐԱՄ 5,978,946
ՀԱՍՈՅԹ 1885 ՏԱՐՒՈՅ 1,788964

ՆՈՐԹՀԸՐԸՆ ԷՇՈՒՐԸՆՍ

ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ Անգլ. Ոսկի 3,000,000. ՊԱՀԵՍՏԻ ԴՐԱՄ 3,131,348
ՀԱՍՈՅԹ 1885 ՏԱՐՒՈՅ 898,072

Ընկերութիւնքս Պոլսոյ մէջ ունեցած Միացեալ Գործակալութեան միջոցաւ հրդեհի դէմ ամէն կարգի վտանգաւոր ապահովագրութիւններ ի գործ կը դնեն չափաւոր գնով, և իրենց ցոյց տուած դրամական երաշխաւորութեամբ մեծ գումարներ ապահովագրողաց կրնան վստահաբար զիրենք ներկայացնել. նաև իբր ապացոյց իրենց հաստատութեան, միայն հրդեհի ճիւղին համար մինչև ցարդ տուժած վնասնին 15,000,000 Անգլիական Ոսկին կ'անցնի։

ԾՈՎԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ Անգլ. Ոսկի 500,000   ՄԱՐԻԹԱՅՄ.   ՊԱՀԵՍՏԻ ԴՐԱՄ Անգլ. Ոսկի 120,597

Ընկերութիւնս կ'ապահովագրէ շոգենաւուց և առագաստանաւուց մէջի ապրանքներն և դրամածրարներն խիստ օգտակար պայմանաւ։ Գնոց և այլոց վրայ տեղեկութիւն առնուլ ուզողք կը հրաւիրուին դիմել Ղալաթիա Գօմիսիօն խանի անկիւնն երկաթէ կամրջին վրայ նայող սենեակն, առ **ԳԱՌՆԻԿ Յ. ՍԵՐՈԲԵԱՆ** Գործակալ Կ. Պոլսոյ վերոյիշեալ երեք Ընկերութեանց։

ԻԼԱՆ

ՊԱԳԸ ՍԵՐԱՍՔԵՐԻ

Նիզամիյէ էլպիսէ անպարը իչին միւպայեա՝ օլունմագ իւզրէ մէվգըի մինագասայա գօնուլան նըսֆը խամ իչի վէ նըսֆը տիկէրի լիվատիչ նէվինտէն եւիզ տօգսան տէօրթ պին չիֆթ եուն չորապըն պիրպիրի իւզէրինէ պէհէր չիֆթի իւչ ղուրուշ օթուզ բարայա թալիպի ճօհտէսինտէ օլուպ թըլչըրինի էվվէլին օն տօգուզունճը բազար էրթէսի կիւնինէ գատար պէհէր կիւն մինագասայը պիլ իճրա մէզքիւր կիւնտէ գարարը գաթիսի վիրիլէճէկինտէն իթասընա վէ եւրմինճի սալը կիւնիւ եւիզտէ պէչ թէնզիլինէ բաղիպ պուլունամյարըն մագամը Սէրասկէրի լէվազըմաթը ումումիյէ տաիրէսինէ կէլմէկլէրի իլան օլունուր։

12 Թըշրինի էվվէլ 1888   1220
Նօ. 26   3—3

THE ECONOMIQUE   TEION EIKONOMIKON
MARQUE DÉPOSÉE

ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ԹԷՅԻ

Կ. ՆԱՎՐՈՒԽԵԱՆ և Յ. ԽՍՕԳՈՒԼԵԱՆ ԸՆԿ.

Ընդարձակ առեւտուր գաւաթոց հետ

Չինէ եւ Ճավայէ ուղղակի բերցած
Գիւրճօնիր եւ ամեն ճաշակի յարմար թէյեր
ԳՆԵՐ ՉԱՓԱՒՈՐ ԵՒ ՈՐՈՇԵԱԼ

Փորձը ամեն գովեստէ լաւագոյն պիտի հաստատէ հինգ տարիէ ի վեր սոյն վաճառատան ըրած զոհողութիւնքն յաճախորդները գոհացնելու համար։

Պաղճէ Գաբու Ճէլալ պէյ խանի դրան կից Թիւ 10

1000   37—78

ՖՐԷՏ. ԼԷՅԼԱՆՏ

ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՇՈԳԵՆԱՒՔ

Այս կանոնաւորապէս կը բանին Լիվըրբուլի և Արեւելից մէջ.

Անուանք	Թոնոյ	Անուանք	Թոն.
Ալճերիան	2500	Ֆավօնեան	3700
Ալզասիան	2500	Ֆլամինեան	3700
Անտալուզեան	2500	Ֆլավեան	3700
Աթենեան	2500	Իպերիան	3500
Արապեան	3700	Իլլիրիան	5500
Պավարիան	6000	Իսդրիան	5500
Պուլկարիան	6000	Լեսպիան	2200
Քասթելեան	800	Լիկուրեան	2500
Սայրենեան	2000	Լիսպոն	800
Տուրոյ	700	Օփորթօ	700
Էճիփշըն	3700	Բերսիան	3800
Ֆապիան	3700	Վալէնսիան	6800
Ֆալէրնիան	3700	Վիրճինեան	6800

Ֆլօրենթին շոգենաւը, նաւապետ Մուր, Լիվըրբուլէն ընդհ. վաճառքով սատ հասաւ,

Ուղեւորներու համար ամեն դիւրութիւն

Աւելի մանրամասնութեանց համար դիմել առ **ԷՏՈՒԱՐՏ ԼԱՖՈՆԹԷՆ**
Գործակալ
Թիւ 1, Մէհմէտ Ալի փաշա խան, Ղալաթիա.

Նաւատերք, Պարոնայք Ֆրէտ. Լէյլանտ և ընկ.
Լիվըրբուլ

ՄՈՍ

ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

Լիվըրբուլէ և Միջերկրականի մէջ բանող
շոգենաւք

Անուանք	Թոնոյ	Անուանք	Թոննոյ
Գառնագ	4200	Սֆինքս	3000
Ֆերոս	4000	Օսայրիս	3000
Օսմանլը	4000	Նէֆթիս	3000
Մեմֆիս	3250	Բերա	300
Թիպս	3250	Լոթիւս	800
Մոգաթամ	3250	Օլինթուս	800
Մարեոթիս	3250	Սեօփս	700

Դիմել առ Ժ. Թ. ՌԻԹՕԼ և ԸՆԿ.
Ռիթօլլ խան
ՃԷՅՄՍ ՄՈՍ և ԸՆԿ
31, Ճէյմս Սդրիդ, Լիվըրբուլ

841

ԸՆԴ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ

ԻՏԱԼԻՈՅ ԹԱԳԱՒՈՐԻՆ ԵՒ ԹԱԳՈՒՀԻՈՅՆ

Եւ ընդ երաշխաւորութեամբ Իտալական Կառավարութեան

ՊԱՐԳԵՒԱՒՈՐ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

1885 Յունիս 28 ին հրատարակուած Թիւ 3188 հրովարտակին համաձայն 49 տարուոյ մէջ վճարուելու պայմանաժամաւ շրջաբերութեան հանուած են՝ իւրաքանչիւրն 50 արժէթուղթ պարունակող 12,000 սեռի պարգեւաւոր արժէթուղթ։

Ամեն տարի չորս անգամ, այսինքն մայիս, օգոստոս, նոյեմբեր, փետրուար ամսոց առաջին օրերն տեղի կ'ունենան վիճակահանութիւնք։

ՄԵԾ ԲԱԺԻՆՔ 100,000, 50,000, 35,000, 30,000, 20,000, 15,000 Փրանք

Շահելի պարգեւք եւ վճարելի դրամք ի սպառ գրուած են Իտալիոյ Ընդհանուր դրամատան մէջ։ Վիճակահանութիւնք հետեւեալ կերպիւ տեղի կ'ունենան ի ներկայութեան Իտալական կառավարութեան ներկայացուցիչներու և Իտալիոյ Ընդհանուր դրամատան ու Կարմիր Խաչի ընկերութեան տնօրէններու փոխանորդաց։

Ա.—Վրան A գրուած պահարաններու մէջ 1 էն մինչեւ 12,000 կարգաւորեալ թուերն կը տրուին և յետոյ փոքր պարգեւներ շահող սէրիներն կը քաշուին։

Բ.—Վրան B գրուած ուրիշ պահարանի մը մէջ եւս 1էն մինչեւ 12,000 թիւեր կը գտնուին, ուրկից կը քաշուին սէրիներն։ Վրան C գրուած երրորդ պահարանի մը մէջ գտնուած յիսուն թիւերն առնուելով՝ վիճակահանութեան գործողութիւնը կը կատարուի։ Յետոյ B պահարանէն սէրիի առաջին թիւն եւ C պահարանէն ելած թիւն կը շահին մեծ բաժինը և յետոյ այսպէս կը շարունակուի վիճակահանութեան գործողութիւնը։

Գ.—Վերոյգրեալ պահարանք՝ վիճակահանութենէն յետոյ պաշտօնապէս ի սպառ կը գրուին մյուս վիճակահանութեան բացուելու համար։

Փոքր գումար շահող տոմսերը մինչեւ որ մեծ գումար մը չշահին, հետզհետէ քաշուող վիճակահանութեանց մէջ պիտի գտնուին։

Արժէթղթոց իսկական գինն է մէկ ու կէս օսմանեան ոսկի։

Այս տոմսերն ամեն կերպիւ ԱՊԱՀՈՎՆԱՅ և ընդունելի են, Բացի 40 եւ 35 Փրանքէ, նաեւ ՄՆԾԱՄԵԾ ԳՈՒՄԱՐՆԵՐ պիտի շահին ԱՆՊԱՏՃԱՌ։ Տոմսակի գնման ատեն տրուած գումարը չը կորսուիր։ Տոմսակ գնողները կրնան իրենց բաղդը փորձել, որչափ ժամանակ որ ուզեն։ Ով որ այս տոմսերէն գնէ, կրնայ ծրիաբար ՄԵԾ ՀԱՐՍՏՈՒԹԵԱՆ մը տէր լինել։

Արժէթուղթք կը վաճառուին միայն Ժ. Տ. Ծանէթթիի դրամատունն, Ղալաթիա, Գոմիսիոն խան Թիւ 18։   1185

ՖՐԱՆՔՕ-ՀՕՆԿՐՈՒԱԶ

ԿԵՆԱՑ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԻՊԻՒՏԱՐԷՍԹ

ՀԱՆԴԵՐՁ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՄԲ

Արտօնեալ դրամագլուխ	20,000,000
Գանձեալ »	10,000,000
Մահուան արկածից դէմ պահեստի	12,000,000

Արեւելից Տնօրէն. Մ. Էօժէն Բարաբօ
» լիազօր գործակալ և քննիչ. Մ Նազարէթ Եազըճեան

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԳԼԽԱՒՈՐ ՔԱՂԱՔԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՔ

Տեարք Պալեօզեան և Պալըքճեան Զմիւռնիա. Տամլամայեան և Գասպարեան Ատանա. Գ. և Ս. Սեթեան Հալէպ. Բ. Շէրէֆէտտին և Տէրունեան Ատալիա և Սպարթա. Սիմէօն Տէյիրմէնճի օղլու Քօնեա, եւն եւն։

Ֆրանքօ-Հունգարական կենաց անանուն ընկերութիւնը խիստ դիւրամատչելի պայմաններով մահուան դէմ ապահովութիւններ կ'ընդունի, նոյնպէս փոքր տղայոց և աղջկանց ի չափահասութեան վճարելի պայմանաւ։

Աւելորդ կը համարիմք ըսել թէ ամէն ընտանեաց և զաւակաց տէր անձանց իբր նուիրական պարտականութիւն մ'է տարեկան փոքրիկ զոհողութեամբ մը իւր կեանքն և իւր զաւակաց ստացուածն ապահովել, կամ ի ծերութեան օրերու և կամ յետ մահու իւր սիրելիք կինն և զաւակունքը, աղքատութեան սոսկալի ճիրաններէն հեռի պահելու համար ուստի արգոյ հասարակութեան լուրջ ուշադրութիւնը կը հրաւիրեմք Ֆրանքօ-Հունգարական ընկերութեան շահաւէտ պայմաններուն և վիճակահանութեան մասնաւոր առաւելութիւներուն որ մէն մի տարի Պիւտարէշթի մէջ ի ներկայութեան կայսերական պաշտօնէից տեղի կ'ունենան, մէն մի շահող թիւ 100 անգլիական ոսկի շահելու պայմանաւ։

Աւելի ընդարձակ և կարեւոր տեղեկութիւններ ստանալու համար պէտք է դիմել առ վարչութիւն։ Ամեն լեզուէ յայտարարութիւնք ձրի կը տրուին։

Գոհունակութեամբ կը ծանուցանեմք յարգոյ հասարակութեան թէ, ընկերութեանս 1885 յունվար 1էն մինչ 1886 տարւոյն յունվար 1ի ընդհանուր գործողութեանց հաշուեցուցակին, (վաւերացեալ Աւստրիո-Հունգարական կառավարութեան ներքին գործոց նախարարութենէն) պահեստի գումարին վրայ 2 միլիոն ֆրանքի պատկառելի գումարի մը յաւելում գոյացած է, որով անցեալ տարուոյն 10 միլիոն պահեստի գումարը ներկայիս 12 միլիոն է։   654

ԲԱԲԱՅԵԱՆԻ

ՇՈԳԵՆԱՒԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

Լիվըրբուլ, Միջերկրական և Սեւ ծովու մէջ կանոնաւորապէս բանող

Անուանք	Թոնոյ	Նաւապետք
Այա Սոֆիա	3,000	Պըգօ
Արարատ	2,500	Բոնֆըլեօ
Արգէոս	2,500	Ֆրանչէլլոնա
Լազարիա	2,500	Բեոկլա
Մասեաբիա	3,500	Մորդ
Բուժէյիա	2,800	Ֆօթըրքիլ

Ընկերութիւնն օրինաւոր գներով վաճառք կ'ընդունի Եւրոպական երկիրներու և Ամերիկայի համար։

Ամեն դիւրութիւն և հանգստութիւն կը տրուի ուղեւորաց։

Դիմել առ ԴԱՆԻԷԼ ԲԱԲԱ ԵՒ ԸՆԿ
Գործակալ

536

ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԵՆԿԱՆ ԵՒ ՄԱՐՈՔԵԱՆ

Ն. ԲԱՔԷ ԵՒ ԸՆԿ.

Մարսիլիոյ և Բոլիսի մէջ կանոնաւորապէս բանող

Սամսոն, Տրապիզոն և Պաթում երթալիք յառաջիկայ շոգենաւն է Լա Կօլ որ հոկտեմբեր 21ին Մարսիլիայէն և հոկտեմբեր 29ին Կ. Պոլսէն պիտի մեկնի։

Մարսիլիա երթալիք յառաջիկայ շոգենաւն է Անտալ որ պիտի մեկնի հոկտեմբեր 31ին։

Ուղեւոր և ապրանք ընդունելութիւն

Նաւուղեկի, ուղեւորութեան և այլ տեղեկութեանց համար

Դիմել առ գործակատարն
ԹԻՆԻՕԹԷ ՐԸՊՈՒԼ
Թիւ 17-18 Քիւչիւք Միլլէթ
Մումհանէ փողոց, Թիւ 14

556

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԱՆԱՆՈՒՆ ԸՆԿ.

ԸՆԴԴԷՄ ՀՐԴԵՀԻ

ՊՈԼՍՈՅ ԵՒ ԱՍԻՈՅ ՀԱՄԱՐ ՏՆՕՐԷՆ ԵՒ ԳՈՐԾԱԿԱԼ

ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ԳՈՒՐՄՈՒՉԻ

LA ROUENNAISE

1837ԻՆ ՀԻՄՆՈՒԱԾ

Դրամագլուխ . . . . 4,000,000 ֆրանք
Պահեստի դրամն հաշուոյն մէջ չէ

L'INDUSTRIELLE

Հրդեհի ճիւղէն 1,500,000 ֆր.   Բուն իսկ դրամագլուխ 5,000,000 ֆր.

LA CAISSE D'ASSURANCES MUTUELLES

Կ'ապահովագրուին նաեւ արջառք և անասունք։

Աւելի մանրամասն տեղեկութեանց համար դիմել Ղալաթիա Գարանթինա փողոց Լէօն խան Թիւ 1, 2, 3, 4։

Ադրիանուպոլսոյ և Արեւելեան Րումէլիի տնօրէն և գործակալն
123   Գ. ՏԷԼԻԳԱԹՕՍ

INJECTION BROU

Անվտանգական, անհնազդու եւ զգուշական.—Որ անմիջապէս կը բուժէ հին և նոր սերմնահոսութիւնները։ 30 տարուան յաջողութիւն.—Կը ծախուի ամէն լաւ դեղատանց մէջ և ի Բարիզ, Ժ. Ֆէրրէի դեղարանը, 102, Րիշլիէօ փողոց, յաջորդ Պրուի

J. Ferré, 102, Rue Richelien, Paris   721

ՏՕՔԹՕՐ ԱՅԷՐԻ

ՉԷՐՐԻ ՓԷՔԹՕՐԱԼՆ

Տօքթօր Այէրի Չէրրի Փէքթօրալն արագապէս կը բուժէ հարբուխները, հազերը, կոկորդի վէրքը, փողոտաւք, թոքթոքումն հազի, թոքթոքումն շնչափողի, շնչարգելութիւն եւն։

Այս դեղը հրաշալի կերպիւ կը զօրացնէ տկար թոքերը, կը հանդարտեցնէ թոքային գրգռումները, և կորուստ հազի և յառաջացեալ թոքախտի համար միակ դարմանն է, որ հզօրապէս կ'օգնէ ու կը կազդուրէ։

Տր. Այէրի Չէրրի Փէքթօրալն այնքան մեծ համբաւ ստացած է իբրեւ ամենէն հզօրագոյն դարմանն զոր գիտութիւնը ի լոյս ընծայեց, շնորհիւ նորա կոկորդի և թոքային տկարութեանց վրայ ունեցած ուժգին և միօրինակ նուաճող ազդեցութեան է, որով միանգամայն իւր առաքինութեանց ջատագովն և պաշտպանը կը հանդիսանայ։

Չկայ ամենեւին դեղ մը որ կրնայ այնքան կարեւոր լինել հիւանդին քան զայս, և կամ աւելի արժանիք ունենայ նորա կատարեալ վստահութիւնը գրաւելու։

Չէրրի Փէքթօրալն ընտանեկան գործածութեան համար եղած ուրիշ ամեն դեղերէ գերազանցն է և համեղ. քանզի շատ հաճելի լինելով փոքր տղայք շատ դիւրաւ կ'առնուն։

Գործածութեան եղանակը շիշերուն հետ կը տրուի։ Կեդրոնատեղին է Օ. Մ. ՄԻՆՈՍԵԱՆ և ԸՆԿԵՐԱՑ Ամերիկեան վաճառատունն, ի Ղալաթիա Կ. Պոլսոյ։ Կը ծախուի նաեւ քաղաքիս մէջ զանազան դեղագործաց քով։   581

Արտօնատէր   Յ. ՅԱՄԱՅԵԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐԵՒԵԼՔ ԼՐԱԳՐՈՅ

ՇԻՐՔԷԹԻ ԽԱՅՐԻՅԷԻ

ՇՈԳԵՆԱՒՈՒՑ ԵՐԹԵՒԵԿՈՒԹԵԱՆ ՑՈՒՑԱԿԸ

1887 Հոկտեմբեր 1 Հինգշաբթի օրէն սկսեալ մինչև Հոկտեմբեր 31

(Բաց ի կիրակի օրերէն) Եւրոպական եզերքէն կամուրջ եկող շոգենաւուց երթեւեկութեան ժամերը

Ժ. Ր.   Թ.

»1 — Ենիմ. Մեզարպ. Պէօյ. Թարապիա. Ենիքէօյ (Ենիգիւղի շոգենաւուն հետ պիտի հաղորդակցի) 34
»1 35 Ենիք. Ըթէն. Միրկ. Պօյաճ. Ռ. Հիսար Պեպ. (Պեպէքի շոգենաւուն հետ պիտի հաղորդակցի) 20
»2 15 Ենիմ. Մեզպ. Պէօյ. Քիրէճպ. Թար. Ենիք. Ուրբաթ օրերը Ըթէն. Միրկ. Պօյաճ. Ռ. Հիսար. Պեպէք (Ենիքէօյի շոգենաւուն հետ պիտի հաղորդակցի) 18
»2 50 Ենիք. Ըթէն. Միրկ. Պօյաճ. Ռ. Հիսար Պեպէք (Պեպէքի շոգենաւուն հետ պիտի հաղորդակցի). (Բացի ուրբաթէ) 28
»3 15 Ենիմ. Մեզպ. Պէօյիւք. Թար. Ենիք. Ըթէն. Միրկ. Պօյաճ. Ռ. Հիսար Պեպ. (Պեպէքի շոգ. հետ պիտի հաղորդակցի) 17
4 30 Ա. Գավաք Ենիմ. Մեզ. Պէօյ. Թարպ. Ենիք. Ըթէն. Միրկ. Պօյաճ. Ռ. Հիսար Պեպէք Արնվ. Գուր. Օրթ. Պէշիք. 33
5 45 Ենիմ. Մեզ. Պէօյ. Թար. Ենիք. Ըթէն. Միրկ. Պօյաճ. Ռ. Հիսար Պեպէք Արնվ. Գուրչ. Օրթ. Պէշիք. 20
7 — Ենիմ. Մեզարպ. Պէօյիւք. Թարապ. Պէյգօզ Բաշպ. Ենիք. Միրկ. Գանլըճ. Ռ. և Ա. Հիսար Գանտիլ. Արնավ. Չէնկ. Պէյլէր. Օրթաք. Գուզ. Պէշիք. Իւսկ. 25
8 15 Ա. և Ռ. Գավ. Ենիմ. Մեզարպ. Պէօյ. Թարապ. Ենիք. Միրկ. Պօյաճ. Ռ. Հիսար Պեպ. Արնավ. Գուրուչ. Օրթաք. Պէշիք. (ուրբաթ օրերը Ըթէնիա պիտի հանդիպի) 18
10 — Մեզարպ. Պէօյ. Թարապ. Ենիք. Միրկ. Ռ. Հիսար Արնավ. Օրթաք. Պէշ. 21

Արնավուտքէօյէն կամուրջ եկող շոգենաւուց ժամերը

»12 25 Պեպէք Արնվ. Գուր. Օրթ. Պէշիք. 28
»1 5 Պեպ. Արնվ. Գուր. Օրթ. Պէշիք. 33
»1 40 Արնավ. Գուրուչ. Օրթ. Պէշիք. 25
»2 10 Պեպէք Արնվ. Գուր. Օրթ. Պէշ. Գապ. 21
»2 50 Արնավ. Գուրուչ. Օրթաք. Պէշիք. 2
»3 25 Պեպէք Արնվ. Գուր. Օրթ. Պէշ. Գապ. 23
»4 15 Պեպէք Արնվ. Գուր. Օրթ. Պէշ. Գապ. 2
10 55 Հիսարէն ուղղակի կամուրջ 20
11 15 Պեպէքէն ուղղակի կամուրջ 25

Ասիական եզերքէն կամուրջ եկող շոգենաւուց ժամերը

»12 30 Վանիք. Չէնկ. Պէյլ. Գուզ. Գապ. 21
»1 — Պէյքօզ Բաշպ. Չուպ. Գանլ. Ա. Հիսար Գանտ. (Գանտ. պիտի հաղրդ.) 23
»1 35 Գանտ. Վանիք. Չէնկ. Պէյլ. Գուզկ. 19
»2 30 Ռ. և Ա. Գավ. Մեզ. Պէօյ. Թար. Պէյգօզ Բաշ. Չուպ. Գանլ. Ա. Հիսար Գանտ. (Գանտ. շոգ. հետ պիտի հաղորդակցի) 32
»2 45 Գանտ. Վան. Չէնկ. Պէյ. Գուզկ. Պէշ. 34
»3 45 Գանտ. Վան. Չէնկ. Պէյլ. Գուզկ. 21
4 45 Գանտ. Վանիք. Չէնկ. Պէյլ. Գուզկ. Իւսկիւտար 28
4 45 Պէյգ. Բաշպ. Չուպ. Գանլ. Ա. Հիսար Գանտ. Վանիք. Չէնկ. Պէյլ. Գուզ. Պէշիք. 19
8 45 Պէօյիւք. Թարապ. Պէյգ. Բաշպ. Չուպ. Գանլըճ. Ա. Հիսար Գանտիլ. Վան. Չէնկ. Պէյլէր. Գուզկ. Իւսկ 28
10 25 Գանտիլլիէն Չէնկելքէօյ կամուրջ 23
11 5 Գուզկունճուքէն ուղղակի կամուրջ (Բացի ուրբաթէ) 33

» Այս նշանները կրող երթեւեկութիւնք հոկտ. 7էն սկսեալ մէկ քառորդ վերջը տեղի պիտի ունենան,

(Բաց ի կիրակի օրերէն) Կամուրջէն Եւրոպական եզերք երթեւեկող շոգենաւուց ժամերը

»2 15 Պէշիք. Օրթ. Գուր. Արնվ. Պեպէք Ռ. Հիսար Միրկ. Ենիք. Թար. Պէօյիւք. Մեզարպ. Ենիմահալլէ Ռ. Ա. Գավաք 33
3 — Գապաթ. Իւսկ. Պէշիք. Գուզկ. Օրթ. Պէյլէր. Չէնկել. Արնավ. Գանտիլ. Ա. և Ռ. Հիսար Գանլըճ. Միրկ. Ենիք. Բաշպ. Պէյգ. Թարապ. Պէօյ. Մեզ. Ենիմ. 25
4 — Պէշիք. Օրթ. Գուրուչ. Արնվ. Պեպէք Ռ. Հիսար Միրկ. Ենիք. Թար. Պէօյ. Մեզ. Ենիմ. 20
5 30 Գապաթ. Պէշիք. Օրթաք. Գուրուչ. Արնավ. Պեպէք. Ռ. Հիսար Պօյաճ. Միրկ. Ըթէն. Ենիք. Պէյգ. Թարապ. Պէօյիւք. Մեզր. Ենիմ. և Գավաքներ 13
6 45 Իւսկ. Պէշիք. Գուզկ. Օրթ. Պէյլէր. Չէնկ. Արնվ. Գնտիլ. Ա. և Ռ. Հիսար Գանլըճ. Միրկ. Ենիք. Թարպ. Պէօյ. 28
8 30 Պէշիք. Օրթ. Արնավ. Պեպ. Ռ. Հիսար Միրկ. Ենիք. Թարպ. Մեզար. Պէօյ. 21
10 — Ենիք. Թարպ. Պէօյ. Մեզպ. Ենիմ. (Ուրբաթ օրերը ժամ 9 45ին) 17
10 30 Ռ. Հիսար Պօյաճ. Միրկ. Ըթէն. Ենիքէօյ, Թարապիա, Պէօյի. Մեզար. Ենիմ. 34
11 10 Ենիք. Թարապ. Պէօյիւք. Մեզարպ. Ենիմ. 18
11 40 Պեպ. Ռ. Հիսար Պօյաճ. Միրկ. Ըթէն. Ենիք. 20

Ամեն ուրբաթ օրեր կամուրջէն շոգենաւ մը ժամ 4.45ին մեկնելով, Իւսկ. Գուզկ. Պէյլ. Չէնկ. Վան. Գանտ. Ա. Հիսար Գանլ. Չուպ. Բաշպ. Պէյգ. Թար. Պէօյիւք. Մեզպ. պիտի երթայ և անտի ժամ 6 30ին մեկնելով յիշեալ նաւամատոյցները հանդիպելով կամուրջ պիտի վերադառնայ։

Կամուրջէն Արնավուտքէօյ երթեւեկող շոգենաւուց ժամերը

»1 35 Ուղղակի Պեպէք 21
»2 15 Ուղղակի Արնավուտքէօյ 2
»2 50 Ուղղակի Պեպէք 23
»3 45 Ուղղակի Պեպէք 2
10 — Պէշիք. Օրթ. Գուրուչ. Արնավ. Պեպ. Ռ. Հիսար (Վափոր եկող շոգենաւուն հետ պիտի հաղորդակցի) 20
10 30 Պէշիք. Օրթ. Գուր. Արնվ. Պեպէք 25
11 5 Գապաթ. Պէշիք. Օրթաք. Գուրուչ. Արնավ. Պեպ. Ռ. Հիսար Պօյաճըքէօյ 28
11 40 Պէշիք. Օրթ. Գուրու. Արնավ. Պեպ. 33
12 5 Պէշիք. Օրթ. Գուրուչ. Արնավ. 25

Կամուրջէն Ասիական եզերք երթեւեկող շոգենաւուց ժամերը

»1 15 Իւսկ. Գուզկ. Պէյլ. Չէնկ. Վանիք. Ա. Հիսար Գանլ. Բաշ. Պէյգօզ Ենիք. (Բացի ուրբաթէ) 28
»2 15 Ուղղակի Գանտիլլի 34
»3 10 Ուղղակի Գանտիլլի 21
3 15 Իւսկ. Գուզկ. Պէյլ. Չէնկ. Վանիք Գանտ. Ա. Հիսար Գանլ. Չուպուգ. Բ. պաշճէ Պէյգ. 19
4 10 Ուղղակի Գանտիլլի 28
9 25 Պէշիքթաշ, Գուզկունճ. Պէյլէր. Չէնկէլ. Վանիք. Գանտիլ. (Գավաքներ գացող շոգենաւուն հետ պիտի հաղորդակցի) 23
10 15 Գանտիլլի Ա. Հիսար Գանլ. Չուպ. Բաշպ. Պէյգ. Թար. Քիրէճպ. Մեզ. Գավաքլար 32
10 40 Իւսկ. Գուզկ. (Բացի ուրբաթէ) 33
10 45 Պէշիք. Գուզկ. Պէյլէր. Չէնկել. Վան. Գանտիլլի Պեպէք (Գանտիլլիի շոգենաւուն հետ պիտի հաղորդակցի) 19
11 15 Գանտիլ. Ա. Հիսար Գանլըճ. Չուպ. Բաշպ. Պէյգ. 23
11 45 Գապաթ. Գուզ. Պէյլ. Չէնկ. Վանիք. 21

Ամեն ուրբաթ իրիկունները ժամ 11 ին Մեզարպուրնիէն շոգենաւ մը մեկնելով, Պէօյիւք. Թարպ. Ենիք. Միրկ. Ռ. Հիսար Արնվ. Պէյլ. Օրթ. Գուզկ. Պէշիք. Իւսկ. հանդիպելով, կամուրջ պիտի երթայ։

ԻՒՍԿԻՒՏԱՐ ԵՐԹԵՒԵԿՈՂ ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐ

Իւսկիւտարէն	Կամուրջ	Կամուրջէն	Իւսկիւտար
12 35	6 35	1 —	7 5
1 10	7 5	1 20 Պէշիք	8 15 Պէշիք
1 45	8 15 Պէշիք	2 —	9 —
2 10 Պէշիք	9 —	2 30	9 40
2 45	9 30	3 5 Պէշիք	10 10 Պէշիք
3 25	10 — Ֆէրպ.	3 45	10 30 Ֆէրպ.
3 35 Ֆէրպօթ	10 10 Պէշիք	4 15 Ֆէրպօթ	10 35 Գզ.
4 — Պէշիք	10 40	4 30	11 —
4 35	10 50 Գզ.	4 55	11 15 Ֆէրպ.
4 45 Ֆէրպօթ	11 — Ֆէրպ.	5 20	11 25
5 5	11 25	5 30 Ֆէրպօթ	11 50
5 25 Վափոր	11 40	5 55 Պէշիք	12 5
5 35 Պէշիք	12 5	6 25	12 5 Գզ*
6 5			

ԿԻՐԱԿԻ ԵՒ ՈՒՐԲԱԹ ՕՐԵՐ

Իւսկիւտարէն	Կամուրջ	Կամուրջէն	Իւսկիւտար
1 —	7 5	12 45	7 5
1 35	8 15 Պէշիք	1 20 Պէշիք	8 15 Պէշիք
2 10 Պէշիք	8 45	2 —	8 45
2 40	9 15	2 40	9 15
3 25	9 45	3 5 Պէշիք	9 45
3 35 Ֆէրպօթ	10 — Ֆէրպ.	3 45	10 10 Պէշիք
4 — Պէշիք	10 10 Պէշիք	4 15 Ֆէրպօթ	10 30 Ֆէրպ.
4 40	10 45	4 30	10 45
4 45 Ֆէրպօթ	11 — Ֆէրպ.	5 20	11 45 Ֆէրպ.
5 25 Վափոր	11 10	5 30 Ֆէրպօթ	11 20
5 35 Պէշիք	11 45	6 — Պէշիք	11 40
6 5	12 5	6 25	12 5
6 35			

* Այս երթեւեկութիւն հրեից տօներուն, և շաբաթ օրերը չպիտի կատարուի։

ՀԱՐԷՄ ԻՍԿԷԼԷՍԻ ԵՐԹԵՒԵԿՈՂ ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐ

ԲԱՑ ԻՈՒՐՔԱԹ ՕՐԵՐԷՆ

3 — Հարէմէն Սալաճագ (բաց ի կիրակի օրերէն)
4 30 » »
10 35 » » (բաց ի կիրակի օրերէն)
11 30 » » (կիրակի օրեր ժ. 10 45ին
2 45 կամուրջէն Հարէմ Սալաճագ (բաց ի կիրակի օրերէն)
4 — կամուրջէն Հարէմ անտի Սալաճագ
10 10 կամուրջէն Հարէմ անտի Սալաճագ (բաց ի կիրակի օրերէն)
11 15 կամուրջէն Հարէմ անտի Սալաճագ (կիրակի օրերը ժ. 10 30 ին)։

ԻՒՍԿԻՒՏԱՐ ՍԻՐՔԷՃԻ ԻՍԿԷԼԷՍԻ ԵՒ ԳԱՊԱԹԱՇԻ ՄԻՋԵՒ ԿԱՌԱԲԱՐՁ ՇՈԳԵՆԱՒՈՒՑ ԵՐԹԵՒԵԿԻ ԺԱՄԵՐԸ

3 35 Իւսկիւտարէն Գապաթաշ Սիրքէճի
4 45 Իւսկիւտարէն Սիրքէճի
10 — Իւսկիւտարէն Սիրքէճի
11 — » Գապաթաշ
4 15 Սիրքէճիէն Իւսկիւտար
5 30 Սիրքէճիէն Գապաթաշ Իւսկիւտար
10 30 Սիրքէճիէն Իւսկիւտար
11 15 Գապաթաշէն Իւսկիւտար

Ծան.—Օգը միգապատ եղած ատեն, շոգենաւք իրենց գտնուած տեղը պիտի մնան։   663